

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse otsuse juurde
“Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühtse turu tuleviku kohta”

Lühikokkuvõte

Eesti seisukohad kujundatakse Euroopa Liidu (EL) ühtse turu tuleviku kujundamiseks, et pakkuda suuniseid uuele Euroopa Komisjoni (komisjoni) tööle asumisel. EL ühtne turg on EL suurim saavutus, mis soodustab majanduskasvu ja konkurentsi ja loob ELi ettevõtjatele uusi võimalusi, andes juurdepääsu 447 miljoni tarbijaga siseturule ning samaaegselt tuginedes Euroopa ühtsetele väärtustele, mis on tähtsad igale EL kodanikule ning mille tõttu ka täna on EL üks ihaldatumaid paiku elamiseks kolmandate riikide kodanikele. Siiski on EL ühtsel turul jätkuvalt tõkkeid ning EL õiguskeskkond on kodaniku ja ettevõtja jaoks mahuka õigustiku tõttu keerukas. Lisaks on viimaste aastate pandeemia, kliimaneutraalsusele üleminek, alanud Ukraina-Venemaa sõda ja sellest tulenenud energiahindade ning toormete kallinemine ja tarneahelate muutumine, loonud mitmik kriisi (sellele viitab ka Eesti konkurentsivõime raport¹, mis avaldati 25.06.2024). Ühtlasi on ka majandusjulgeoleku olukord muutunud pingelisemaks. Seetõttu peab EL tulevikuvaates tugevdama oma ühtset turgu ja majanduse vastupidavusvõimet. Nendel põhjustel on ette valmistatud ka EL ühtse turu raport² Jacques Delors' Instituudi presidendi ja endise Itaalia peaministri Enrico Letta poolt ning EL konkurentsivõime raport³ samuti endise Itaalia peaministri ja Euroopa Keskpanka presidendi Mario Draghi poolt, mis on olnud lähtekohtadeks Eesti seisukohtade ettevalmistamisele.

Eesti rõhutab seisukohtades EL ühtse turu tuleviku kohta **1) ärisõbraliku ja lihtsa õiguskeskkonna olulisust, 2) vajadust üle vaadata EL ühtse turu strateegiliste eesmärkide seadmisel rahastamisvõimalused tagamaks võrdsed võimalused siseturul, 3) ühtse turu ühenduvust ja vastupanuvõimet, 4) EL ühtse turu inimkesksust ning 5) EL tugevdamist globaalses vaates.**

Ärisõbraliku õiguskeskkonna osas rõhutame, et EL ühtse turu edasiarendamisel pean olema eesmärgiks **selge õigusliku regulatsiooniga innovatsiooni soosiva ettevõtluskeskkonna loomine. Tuleb vähendada õigusloome mahtu** ja keskenduda kehtiva õiguse paremale rakendamisele ning EL õigusaktidest tuleneva **bürokraatia, killustatuse, dubleerimise ja aruandluskohustuse vähendamisele**. Euroopa Komisjon peab tunnistama kehtetuks või lihtsustama kehtivaid õigusakte, mis on üleliigsed, ebatõhusad või mille kulud kaaluvad üles saadava kasu. Iga õigusakti väljatöötamisel tuleb mõjuanalüüside abil paremini arvestada ettevõtja ja avaliku sektori kulutustega, mis kaasnevad tema tegevuse EL õigusaktist tulenevate nõuetega vastavusse viimisega. EL õiguse **uute algatuste puhul tuleb lähtuda andmete ühekordse küsimise põhimõttest ja tagada, et andmeid on liikmesriigis võimalik taas- ja ristikasutada**. Euroopa Liidu uutes algatustes tuleb vaikimisi kasutada **reaalajamajanduse ehk andmepõhisele aruandlusele tuginevaid lahendusi**, mille eelduseks on EL **kokkulepe andmete standardiseerimise reeglitest**. Andmete standardiseerimisega EL tasandil võib alustada e-arvetest: e-arvete standardiseerimine looks võimalusi automatiseerida käibemaksu deklaratsiooni ja osaliselt ka majandusaasta aruande esitamise protsessi. Peame **kiirendama kõrge lisandväärtusega investeeringute tegemiseks vajalikke haldusmenetlusi** (planeeringud, keskkonnamõjude hindamised, loamenetlused) kogu tööstus- ja taristuökosüsteemis. et muuta EL turg tervikuna investoritele atraktiivsemaks. **EL ühinguõiguse** valdkonnas tuleb keskenduda olemasoleva õigusraamistiku ajakohastamisele, parendamisele ja õigusselgemaks muutmisele, aga ka vajadusel kodifitseerimisele. EL tasandil tuleb kokku leppida ühingute piiriülest tegutsemist (näiteks ühingute vastastikune tunnustamine) lihtsustavates ja registrite vahelist andmevahetust parandavates reeglites. Äritegevuse õigusraamistik EL ühtsel turul peab olema **äriühingutele lihtsam ja uuenduslikud äriühingud saaksid kasvada**, kuid põhjalikumalt analüüsi vajab, kas kogu ühinguõigust või lausa mitmeid erinevaid õigusharusid hõlmavate mahukate koodeksite väljatöötamine ning selle raames uute EL ülest ühinguvormide loomine on selleks kõige kiiremad, tõhusamad ja sobivamad meetmed. Eesti peab oluliseks, et EL siseturu reeglid oleksid võimalikult ühtsed, kuna see lihtsustab ettevõtjatel piiriülest tegutsemist. Samas peab Eesti oluliseks, et EL õigusakti instrumendi valik ja EL toimimise lepingu artikli 114 kasutamine õigusliku alusena toimub kooskõlas EL aluslepingutega ning subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega, menetlusõiguse ja tsiviilõiguse süsteemide täielik ühtlustamine ei peaks olema ELi siseturu reguleerimisel üldeesmärk. ELis kehtivat menetlusautonoomia põhimõtet, mis annab liikmesriikidele õiguse luua siseriiklikud menetlusõiguse süsteemid. Valdkonnapetsiifiliste erireeglite kehtestamist EL siseturu õigusaktides selliste tsiviilõiguse valdkondade puhul nagu näiteks aegumistähtajad, tõendite kogumine, tsiviilvastutus ja esindusõigus tuleks vältida, kuivõrd taolised erisused muudavad õigussüsteemi põhjendamatult keerukaks ja võivad viia olukorrani, kus isikuid, sealhulgas erinevates sektorites tegutsevaid ettevõtjaid koheldakse erinevalt.

Ühtse turu strateegiliste eesmärkide ja konkurentsivõime rahastamise ning võrdsete võimaluste tagamisel on Eesti seisukohal, et Euroopa konkurentsivõime tõstmiseks on vaja suurendada tootlikkust. EL ühtse turu edendamiseks on vajalik **rohe- ja digiülemineku, kaitsevõime ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni investeeringute** märkimisväärne suurendamine. Eelkõige tuleb edendada erakapitali investeeringuid, milleks tuleb Euroopa kapitaliturgusid kiiresti edasi arendada. Avaliku sektori piiratud rahastamist tuleb kasutada **erakapitali** investeeringute esilekutsumiseks, muuhulgas riskide leevendamise kaudu eelkõige nendes valdkondades, kus tekib konkurentsivõimet toetavate mõjude edasikandumine majanduses. Selleks tuleks kaaluda uuenduslike finantsinstrumentide kasutuselevõttu, sealhulgas Euroopa Investeeringupanga võimalusi maksimaalselt ära kasutades. Uute innovaatiliste tehnoloogiate ja ärimudelite arendamiseks **vajab Euroopa ühishuviprojektide kontseptsioon ülevaatamist**, et tagada läbipaistvus ja rahastus väikeriikidele ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Selliste projektide kriteeriumid peavad jätkuvalt võimaldama riigiabi andmist ainult Euroopa ühiseid huve edendavatele olulistele koostööprojektidele. Tugev EL ühtne turg peab põhinema **ausal konkurentsil ja võrdsetel võimalustel** nii liikmesriikide kui ettevõtete jaoks. Ajutised riigiabi meetmed eesmärgiga leevendada viimaste aastate erinevaid kriise, tuleks kaotada. Oleme valmis toetama riigiabi reeglite lihtsustamist (näiteks lisama uusi riigiabiandmise võimalusi grupierandi alla) ja riigiabi menetluste kiirendamist, sh puhaste tehnoloogiate väljatöötamisel, taastuvenergiast ja tööstuse dekarboniseerimiseks, kuid tavareeglite raames. Riigiabi peab olema piiratud ja sihipärane. Riigiabi menetlused peavad olema lühemad kiirendamiseks uute tehnoloogiate turule jõudmist. **Võime kaaluda uue EL riigiabi mehhanismi toetamist**, mis kohustab liikmesriike eraldama osa oma riiklikust rahastamisest üle-Euroopaliste algatuste ja investeeringute rahastamiseks EL ülesesse fondi, kui see aitab ühtlustada võrdseid võimalusi ühtsel turul, kuid eelnevalt peab olema selge, kuidas toimiks keske abifondi finantseerimine, kuidas liikmesriigi panust arvutatakse ning millises ulatuses mõjutaks uus keskne EL riigiabi mehhanism liikmesriigi pädevust ja võimekust riigiabi anda. **Maksuküsimustes** tuleb säilitada seadusandlik erimenetlus ehk **ühelhäälsus**, see mõjutab otseselt liikmesriikide eelarvetulu ja konkurentsivõimet. Siseturu toimimise tagamiseks ja konkurentsimoontonutuste vältimiseks peab EL maksupoliitika keskmeks olema käibemaksu, aktsiisi ja teisi kaudset maksustamist käsitlevate õigusaktide ühtlustamine, mis ei läheks kaugemale EL toimimise lepingus sätestatud eesmärgist. Tähtis on liikmesriikide koostöö piiriüleste käibemaksupettuste vastu võitlemisel. Uute maksuvaldkonna ettepanekute osas peab toimuma liikmesriikidega enne ettepanekute avaldamist läbipaistev ja konstruktiivne konsulteerimine, et kaardistada liikmesriikide probleemkohad, mis siseturua vaatest ühist lahendamist vajavad.

Ühtse turu ühenduvuse ja vastupanuvõime osas rõhutame, et **EL ühtne turg peab toimima ka kriisi ajal**. Vajame turvalisi kriisikindlaid **ühendusi ja tarneahelaid vajalike toodete tootmine ja teenuste pakkumiseks** kriisi ajal. Tuleb tagada piisavas mahus kriitiliste toorainete (sealjuures konkurentsivõimelise hinnaga puhas energia) ja toodete (energeetika – ja kaitsetööstuse elektroonikaseadmete või toit) tootmine. Peame oluliseks, et ELis oleks **piisav ravimite ja toimeainete tootmisvõimekus**, et vähendada sõltuvust kolmandatest riikidest ja parandada ravimite varustuskindlust. Toetame meetmete välja töötamist, mis panustavad kriitiliste ravimite või nende toimeainete tootmisvõimekuse tõstmisesse ELis luues sünergiaid erinevate EL rahastusinstrumentidega teadusuuringute ja innovatsiooni arendamisel. Väikese turu seisukohalt peavad need meetmed tagama ravimite, sealjuures kriitiliste ravimite võrdse kättesaadavuse siseturul.

Inimkeskse EL ühtse turu vaates toetame ELis **kutse- ja hariduskvalifikatsioonide** (keskharidus, kutseharidus, kõrgharidus) **vastastikuse tunnustamise rakendamist tööjõu ja õppega seotud liikuvuse edendamiseks**. Peame oluliseks **piiriülese teenustekaubanduse liberaliseerimist**, sealjuures ambitsioonika teenuste direktiivi rakendamise kaudu. Soovime, et Euroopa Komisjon esitaks uue horisontaalse ühtse turu strateegia, milles on konkreetsed ettepanekud ja tähtsajad teenuste ühtse turu kõige probleemsemate tõkete kõrvaldamiseks. Tuleb kõrvaldada allesjäänud **geoblokeeringutega** seotud takistused ühtsel turul, takistades tarbijatel osta ja tarbida teenuseid ja tooteid teisest liikmesriigist eemal. Digiteenuste parema liikuvuse tagamiseks ühtsel turul tuleb täiendavalt hinnata asukohapõhiste piirangute vähendamise võimalusi, mis

¹ [Konkurentsivõime raport 2024 \(arenguseire.ee\)](https://arenguseire.ee)

² <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

³ https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en

arvestaksid asjaomaste õiguste omajate huve ning muid EL õigusest tulenevaid tingimusi teenuste piiriülesele pakkumisel.

Selleks, et EL oleks tugevam globaalsel tasandil tuleb pöörata EL kaubanduspoliitikas rohkem tähelepanu **digikaubandusele**. EL kaubanduspoliitika peab aitama oma ettevõtetel pääseda ligi maailma parimatele tehnoloogiatele, teenustele ja toodetele. Peame oluliseks andmete piiriülese liikumise tagamiseks reeglite kehtestamist kahepoolsete vabakaubanduslepingute ja Maaailma Kaubandusorganisatsiooni e-kaubanduse läbirääkimiste kaudu. Tuleb ELis jätkata investeerimist Euroopa standardite arendamisesse ja edendamisesse, sest tugev Euroopa standardimissüsteem on Euroopa huvide edendamise aluseks rahvusvahelises standardimises. Peame vajalikuks Euroopa Liidu juhtrolli rahvusvahelises standardimises, et tagada tehnoloogiarakenduste põhinemine demokraatlikel väärtustel.

EL ühtse turu poliitikat reguleerib täna raamdokument Eesti EL poliitika prioriteetidid 2023–2025 (heaks kiidetud 22. juuni 2023. a Vabariigi Valitsuse istungil). Samuti tugine me varasemalt heaks kiidetud Eesti seisukohtadele EL raamdokumentide ja algatuste kohta (täpsem nimekiri peatükis: Sissejuhatus).

1. Sissejuhatus

1993. aastal loodud ühtne turg on üks Euroopa Liidu suurimaid saavutusi. Ühtse turuga loodi ELi territooriumil neli vabadust: kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali vaba liikumine. Ühtne turg annab ELi kodanikele võimaluse elada ja töötada kogu ELis, pakkudes neile paremaid töövõimalusi. See pakub tarbijatele laiemat valikut kvaliteetseid teenuseid ja tooteid, mille ohutuses ja keskkonnasõbralikkuses nad võivad kindlad olla. Ühtne turg edendab kaubandust, soodustab majanduskasvu ja konkurentsi ning loob ELi ettevõtjatele uusi võimalusi, andes neile juurdepääsu 447 miljoni tarbijaga siseturule.

EL lõimumine on saavutanud kõrge taseme paljudes, kuigi mitte kõigis majandus- ja ühiskonnasektorites ning 80% riiklikest õigusaktidest tulenevad Brüsselis ühiselt vastuvõetud otsustest. 27 liikmesriigiga suurenes Euroopas kehtiva õigussüsteemi keerukus, nagu ka mastaabisäästu võimalik kasu. Need arengud ei võimalda meil enam loota vaid riiklike õigusaktide lähendamisele ja vastastikusele tunnustamisele, mis on muutunud aeglaseks ja keeruliseks, et mastaabisäästu kasu saada.

Viimaseid aastaid on iseloomustanud märkimisväärsed tehnoloogilised, majanduslikud ja geopoliitilised muutused, mis ei määratle uuesti rahvusvahelist jõudude tasakaalu, vaid võivad muuta ka ELi väärtusahelate ja majandusstruktuuride ülesehitust. Ülemaailmsete väljakutsete tõttu on Euroopa ambitsiooniks juhtida üleminekut kliimanetraalsusele ja digiajastule, võttes samal ajal arvesse sotsiaalset ühtekuuluvust. Suureneb ülemaailmne konkurents ja muudatusi kutsuvad esile ka hiljutised sündmused, nagu Covid-19 pandeemia, Euroopa läheduses puhkenud sõjad ja pingestunud geopoliitiline olukord. Venemaa gaasist sõltumine tõi kaasa kõrged energiahinnad, see lisas survet EL tööstusele ja kodanikele. Seetõttu on kallinenud on toormed ja muutunud tarneahelad. Selleks, et EL siseturg ja majandus oleksid vastupanuvõimelisemad, peab EL rohkem keskenduma rohelisele süsinikuvabale energiale, tugevdama oma energia tarneahelaid, ning muid taristuid ja jätkama partnerlussuhete edasiarendamist seniste samameelsete majanduspartneritega.

Ülemaailmne demograafiline ja majanduslik maastik on muutunud. Viimase kolme aastakümne jooksul on ELi osa maailmamajanduses vähenenud ning selle esindatus maailma suurimate majanduste seas järsult vähenenud Aasia majanduse kasvu kasuks. Suundumus on osaliselt tingitud demograafilistest muutustest, kuna EL seisab silmitsi rahvastiku vähenemise ja vananemisega. Erinevalt teistes piirkondades täheldatud kasvust on sündimus Euroopa Liidus murettekitavalt

langemas – 2022. aastal sündis 3,8 miljonit last, mis on vähem kui 2008. aastal registreeritud 4,7 miljonit sündi. Eesti konkurentsivõime ekspertkogu raportis⁴ tuuakse välja, et 2023. aasta teises pooles on aeglustunud ka maailma majanduskasv, kuna rahastamistingimuste karmistumine ja kindlustunde nõrgenemine hakkas mõju avaldama. Samuti väheneb euroala riikides nõudlus tööstustoodangu järele. 2024. aastaks oodatakse ELis keskmiselt 0,9% ning 2025. aastaks 1,7%ni ulatuvat majanduskasvu. Siiski ka Aasia majandusi arvestamata on EL ühtne turg USA turust maha jäänud. 1993. aastal olid need kaks majanduspiirkonda võrreldava suurusega. Kui aga USA-s kasvas SKT elaniku kohta aastatel 1993–2022 ligi 60%, siis Euroopas jäi see kasv alla 30%.

Reeglitel põhinev rahvusvaheline kord seisab silmitsi tõsiste väljakutsetega, ja on jõudnud faasi, mida iseloomustab jõupoliitika taastumine. EL on traditsiooniliselt pühendunud vabakaubandusele ja rahvusvahelisele koostööle – põhimõtetele, mis on moodustanud ELi globaalse juhtimise ja majandusstrateegiate alustala. Need väärtused on juhtinud ELi suhtlust rahvusvahelisel areenil, edendades reeglitel põhinevat korda, mis on olnud ELi fookuses ja tegevusraamistikus kesksel kohal. Sõjad ja kaubanduskonfliktid õhustavad aga üha enam reeglitel põhineva rahvusvahelise süsteemi põhimõtteid, ohustades alust, millele EL on oma välissuhted ja -poliitika üles ehitanud.

Lisaks seavad ELile väljakutseid ka sisemised tegurid nagu ebajärjekindlad poliitikad ja halduskoormuse kasv, mis kahjustavad ettevõtetele atraktiivset investeerimiskliimat. Samuti kahjustab ELi vastupanuvõimet suurenev toetuste konkurents liikmesriikide vahel, ka on EL tööturul rohe- ja digipöördega seotud väljakutsed. Viimastel aastatel on Euroopa tööstuse ümberkujundamiseks pakutud välja mitmeid algatusi nagu Euroopa kiibimäärus, kriitiliste toorainete määrus, kliimanetraalse tööstuse algatus. Nende algatuste kesksed elemendid on loamenetluste kiirendamine, tööstuste ja EL väärtusahelate tugevdamine ning plaan vähendada ettevõtete halduskoormust.

1.1 EL raport ühtse turu tuleviku kohta, EL konkurentsivõime tuleviku raport, Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyeni poliitilised suunised ja volinikukandidaatide missioonikirjad

Nendel põhjustel kutsus Euroopa Ülemkogu 2023. a juuni järel dustes üles koostama sõltumatut kõrgetasemelist aruannet ühtse turu tuleviku kohta. 2023 II poolaasta ja 2024 I poolaasta EL nõukogu eesistujariigid Hispaania ja Belgia määrasid endise Itaalia peaministri ja Jacques Delors Instituudi presidendi Enrico Letta kirjutama raportit, mis sisaldaks konkreetseid tulevikku suunatud soovitusi. Valminud raportit **“Palju rohkem kui turg”**⁵ esitles Letta 17. aprillil toimunud Euroopa Ülemkogu istungil.

Letta raport annab hinnangu ühtse turu “tervisele”, pakkudes olulisi poliitilisi ettepanekuid selle edasiseks arenguks. Letta raporti ettepanekud võivad oluliselt mõjutada ELi strateegilist tegevuskava aastateks 2024–2029. Raport keskendub eelkõige ELi konkurentsivõime suurendamisele ja investeringute mobiliseerimisele, et kasvatada Euroopa tööstuslikku võimsust ja viia läbi õiglane, roheline ja digitaalne majanduse üleminek, säilitades samal ajal ühtse turu mõjukus ülemaailmsel tasandil.

Raportis tuuakse esile, et täna on vaja ühtne turg kujundada ümber tulevikukindlamaks võttes arvesse viimaste aastate väljakutseid nii pandeemia, sõjaohu kasvu kui ka globaliseeruva maailmamajanduse vaates. Raportis pakutakse välja viies vabadus uue ühtse turu jaoks, käsitletakse võrdseid võimalusi ja

⁴ https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2024/06/rk_konkurentsivoime-raport_2024_est.pdf

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

töökohtade loomist ning ettevõtluse lihtsustamist. Samuti on ühe teemana raportis rõhuasetus õiglasel, rohelisel ja digitaalsel üleminekul uue ühtse turu toetamisel. Raportis käsitletakse ka EL laienemist, rahu edendamist ja õigusriigi põhimõtete järgimist: julgeoleku- ja kaitsetööstuse ühtse turu kaudu. Samuti on üks raporti teemasid liikumisvabadus ja vabadus jääda: uus ühtne turg kõigile Euroopa kodanikele.

Lisaks esitas teine Itaalia endine peaminister ja endine Euroopa keskpanga president **Mario Draghi ELi konkurentsivõime tuleviku raporti**⁶ 9. septembril 2024.

Ursula von der Leyeni 18. juulil 2024. a esitatud poliitilistes suunistes⁷ on soovitusel muuta äritegevus lihtsamaks ja süvendada EL ühtset turgu (eelkõige teenuste, energia, kaitse, finants, side ja digi valdkondades); luua puhta tööstuse leping, et vähendada süsinikdioksiidi heiteid ja alandada energiahindu; panna teadusuuringud ja innovatsioon EL majanduse keskmeks; suurendada tootlikkust digitaaltehnoloogia levikuga; ning investeerida tugevamalt EL kestlikku konkurentsivõimesse; ja lahendada oskuste ja tööjõu puudujääk.

Samuti tuleb seisukohtade kujundamise alusdokumentidena esile tuua uue Euroopa Komisjoni volinikukandidaatide missioonikirjad.⁸

1.2 Varasemad Eesti seisukohad

Eesti EL ühtse turu poliitikat reguleerib hetkel raamdokument Eesti EL poliitika prioriteetidid 2023–2025 (heaks kiidetud 22. juuni 2023. a Vabariigi Valitsuse istungil). Eesti EL 2023–2025 prioriteetide kohaselt töötame selle nimel, et rohe- ja digipöörde elluviimise keskmeks oleksid vabaturumajanduse põhimõtted ja tõhusalt toimiv siseturg, kus tuleb kaotada selle toimimist moonutavad riigiabi erandid ning vähendada haldus- aruandluskoormust. Samuti on meile oluline taastuvenergia üleminek ja kaupade, teenuste, isikute, kapitali ning andmete vaba liikumine. Ka tuuakse esile vajadust EL eelarvereegeid korda teha ning tugevdada energia-, transpordi- ja sideühendusi. Lisaks toetame seda, et kandidaatriike majanduses samm-sammult ELi ühtse turuga integreerida. Muutunud julgeolekuolukorras tuleb tõsta ELi kriisikindlust, parandada kaitsevõimet ja tagada võitlusvõimeline Euroopa.

Lisaks tugineme järgmistele varasematele Eesti seisukohtadele:

EL ühtse turu ja tööstuse valdkonna osas:

Eesti seisukohad kliimanetraalse tööstuse algatuse kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 27. juuni 2023. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 7. juuli 2023. a istungil).

Täiendatud Eesti seisukohad kliimanetraalse tööstuse määruse kohta (heaks kiidetud 19. oktoobri 2023. a Vabariigi Valitsuse istungil).

Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia paketi, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. juuni 2020. a istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 1. juuli 2020. a istungil ning Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 6. juuli 2020. a istungil).

⁶ https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20-%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

⁷ https://commission.europa.eu/document/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en

⁸ https://commission.europa.eu/about-european-commission/towards-new-commission-2024-2029/commissioners-designate-2024-2029_en

Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia ajakohastamise kohta (heaks kiidetud 7. oktoobri 2021. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 19. oktoobri 2021. a ja Euroopa Liidu asjade komisjoni 22. oktoobri 2021. a istungil).

Eesti seisukohad Euroopa ringmajanduse tegevuskava Puhtama ja konkurentsivõimelisema Euroopa nimel kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. juuni 2020. a istungil ja 16.07.2020 Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungil).

Eesti seisukohad Euroopa Liidu määruse, mis käsitleb siseturul asukohapõhist piiramist ja muul viisil diskrimineerimist kliendi kodakondsuse, elukoha või asukoha alusel, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 14. juuli 2016. a, Riigikogu majanduskomisjoni 29. augusti 2016. a ja EL asjade komisjoni 5. septembri 2016. a istungil).

Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035 koostamise ettepanek (heaks kiidetud Valitsuskabineti 12. septembri 2019. a istungil).

*Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse COM(2020) 842, mis käsitleb konkurentsile avatud ja õiglaseid turge digisektoris, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 1. aprilli 2021. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 19. aprilli 2021. a istungil).
Strateegia "Eesti 2035".*

Oskuste osas:

Eesti seisukohad Euroopa Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa oskuste tegevuskava“ kohta (heaks kiidetud 8. oktoobri 2020. a Vabariigi Valitsuse istungil ja kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 30. oktoobri 2020. a istungil).

Õigusruumi lihtsustamise ja digitaliseerimise osas: *Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni digipaketi „Digiajastule vastav Euroopa“ kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. juuni 2020. a istungil).
Eesti seisukohad Euroopa digiidentiteedi määruse eelnõu (eIDAS määruse muutmine) (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. septembri 2021. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 25. oktoobri 2021. a istungil.);*

Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu (digiteenuste õigusakt) ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 1. aprilli 2021. a istungil).

Eesti seisukohad Euroopa Liidu digikümneni tegevuskava kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2022. a istungil).

Eesti seisukohad määruse, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 7. oktoobri 2021. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 25. oktoobri 2021. a istungil.).

Täiendavalt on ettevalmistamisel Eesti seisukohad Euroopa Liidu avaliku sektori digipoliitika kohta (kavas heaks kiita eeldatavasti 17. oktoobri 2024. a Vabariigi Valitsuse istungil).

Investeeringute ja rahastamise küsimustes sealjuures digi- ja roheülemineku osas:

Vabariigi Valitsuse 2. veebruari 2023. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 3. veebruaril heaks kiidetud Eesti seisukohadest eurorühma 13. veebruari 2023. a kohtumisel ja Euroopa Liidu majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu 14. veebruari 2023. a istungil.

Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa roheline kokkulepe“ ja Kliimaseaduse kohta - COM(2020) 80, COM(2019) 640 (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 5. juuni 2020. a istungil, kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis 19.10.2020. a).

Riigihangete strateegilised põhimõtted (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuskabineti 16. novembri 2023. aasta istungil).

Eesti seisukohad ettepaneku kohta: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus äritehingutes esinevate hilinevate maksete tõkestamise kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 22. veebruari 2024. aasta istungil, kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis 15. märtsil 2024. a).

Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise kohta, mis käsitleb uut Euroopa teadusruumi (ERA) (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 26.novembri 2020. a istungi ja kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis 14. detsembri 2020. a istungil).

Standardimise valdkonnas:

Eesti seisukohad Euroopa standardimisstrateegia kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 31. märtsi 2022. a istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 11. aprilli 2022. a ning Euroopa Liidu asjade komisjoni 22. aprilli 2022. a istungil).

EL ühtse turu vastupidavuse ja ühenduste osas:

- **Ühenduste osas:**

Eesti seisukohad valge raamat „Kuidas rahuldada Euroopa digitaristu vajadusi?“ kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. mai 2024.a istungil, kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungil 21. juuni 2024.a).

Eesti seisukohad transpordistrateegia „Säästev ja arukas liikuvus“ kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 4. märtsi 2021. a istungil, kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis 19.03.2021. a).

- **Majandusjulgeoleku osas:**

Eesti seisukohad Euroopa Liidu majandusjulgeoleku strateegia kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 23. novembri 2023. a istungil).

- **Kaitsetööstuse valdkonnas:**

Eesti seisukohad Euroopa kaitsetööstuse strateegia ja programmi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. mai 2024. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 14. juuni 2024. a istungil).

- **Ravimivaldkonna osas:**

Eesti seisukohad Euroopa Liidu ravimivaldkonna õigusaktide muudatuste panekute paketi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19. oktoobri 2023 istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis 6. novembri 2023 istungil).

Seisukohad ja seletuskirja koostasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluse osakonna piiriüleste teenuste nõunik Svetlana Ššur (715 5822; svetlana.stsur@mkm.ee), ettevõtluse osakonna juhataja Marie Allikmaa (715 1764; marie.allikmaa@mkm.ee); EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik Astrid Valtna-Dvořák (625 6303; majanduse ja innovatsiooni valdkonna ettevõtluse osakonna rahvusvahelise koostöö nõunik Anni Metstak (5308 8084; anni.metstak@mkm.ee); EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna vanemnõunik Evelin Tõnisson (625 6353; evelin.tonisson@mkm.ee); Haridus- ja Teadusministeeriumi EL ja rahvusvahelise koostöö valdkonna eurokoordinatsiooni juht Ülle Kurvits (735 2150; ylle.kurvits@hm.ee); Kliimaministeeriumi taastuvenergia valdkonnajuht Karlis Goldstein (5885 1117; karlis.goldstein@kliimaministeerium.ee); Kliimaministeeriumi välissuhete osakonna nõunik Eliise Merila (626 2843; eliise.merila@kliimaministeerium.ee); Justiitsministeeriumi sisendi koondas kantsleri nõunik EL küsimustes Age Inkinen (5556 1425; Age.Inkinen@just.ee); Rahandusministeeriumi EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik Priit Potisepp (5301 8156; priit.potisepp@fin.ee). Valdkonna eest vastutab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majanduse ja innovatsiooni asekancler Sandra Särav-Tammust (sandra.sarav@mkm.ee; 639 7617).

2. Taust

2.1 Enrico Letta raport Euroopa Liidu ühtse turu tuleviku kohta

Enrico Letta esitles raportit “Palju rohkem kui turg”^[1] 17. aprillil 2024. a toimunud Euroopa Ülemkogu istungil. Raportis tuuakse esile, et ühtne turg sündis väiksemas maailmas ning täna on vaja ühtne turg kujundada ümber suurema maailma jaoks. Raportis pakutakse muuhulgas välja **viies vabadus uue ühtse turu jaoks**, et edendada Euroopa konkurentsivõimet ja majanduslikku heaolu. Viies vabadus hõlmab raporti järgi teadust, innovatsiooni, oskusi ja haridust ning andmete kaasamist ühtse turu arendamiseks. Samuti käsitletakse Letta raportis võrdseid võimalusi ja töökohtade loomist ning ettevõtlike lihtsustamist. Raport rõhutab ka õiglast, rohelist ja digitaalset üleminekut ühtse turu arendamise kiirendajana: säästu- ja investeerimisliidu suunas. Raportis käsitletakse EL laienemist ja rahu edendamist ja õigusriigi põhimõtete järgimist sealjuures julgeoleku- ja kaitsetööstuse ühtse turu kaudu. Samuti on üks raporti teemasid liikumisvabadus ja nn vabadus jääda: uus ühtne turg kõigile Euroopa kodanikele. Raport koosneb kuuest peatükist.

Esimeses osas "Viies vabadus, et edendada teadusuuringuid, innovatsiooni ja haridust ühtsel turul" tehakse ettepanek võtta kasutusele "viies vabadus", mille eesmärk on võimaldada teadmistel liikuda takistusteta üle riigipiiride soodustades seeläbi teadusuuringute, innovatsiooni ja hariduse arengut ning suurendades ühtse turu innovatsioonivõimekust ja konkurentsivõimet globaalsel tasandil. Raporti viies vabadus keskendub teadusuuringute, innovatsiooni ja hariduse edendamisele ühtsel turul. Eelmise komisjoni ametiajal saavutati selles valdkonnas edusamme digituru valdkonnas: digiteenuste määruse, tehisintellekti määruse, andmemääruse jt heakskiitmisega, mis on olulised sammud kaasaegse ja tõhusa digistrateegia tehnoloogilise autonoomia väljatöötamisel. Letta leiab, et viies vabadus võiks seda raamistikku täiendada, et kiirendada edusamme teadus- ja arendustegevuses, andmete kasutamises, pädevustes, tehisintellektis, kvantarvutuses, biotehnoloogias, biorobotikas ja kosmoses. Pakutakse välja tugevdada ELi teadusuuringute taristut, lihtsustades juurdepääsu laboritele, digitaalsetele platvormidele ja tipptasemel seadmetele ELis ning luues ühise arvutusressursside ja superarvutite võrgu. Raport soovib ühtlustada piiriülesed andmevoomehhanismid koostalitlusvõime kaudu, ning andmekaitse eeskirjad; investeerida tugevasse digitaaltaristusse; ja keskenduda Euroopa andmeruumide arendamisele võtmesektorites. Soovitatakse ka edendada avatud teadust, luues nn „Euroopa teadmiste ühisosa”, et hõlbustada ligipääsu riiklikult rahastatavatele teadusuuringutele ja andmekogumitele.

Eesti nõustub raporti rõhuasetustega viiendale vabadusele. Soovitused andmete liikumise, kuid ka teaduse osas haakuvad hästi Euroopa Teadusruumi tegevustega, sh teadusandmete vaba liikumise ja teadustaristule parema ligipääsu tagamise põhimõtetega. Siiski jääb raporti kontseptsioon viienda vabaduse kohta ebaselgeks ning laiemalt on oluline pöörata tähelepanu informatsiooni üleküllusele (s.t andmete liikumine peaks olema mh eesmärgipärane). Hariduse teemal on tekstis kaks punast joont Eesti jaoks, millega ei saa leppida, sest haridus on liikmesriikide pädevuses olev valdkond ja õppekava EL tasandil reguleerida ei saa. Samuti ei saa rääkida haridussüsteemide harmoniseerimisest, mis läheb vastuollu EL aluslepingutes sätestatuga. Samuti tuleb tähele panna, et intellektuaalse omandi õiguste kaitstud sisule kohalduvad täiendavad normid, mis andmete (juhul, kui nende andmete hulka kuulub intellektuaalse omandi õigustega kaitstavat sisu) liikumist reguleerida võivad.

Teises peatükis "Ühtne turg strateegiliste eesmärkide rahastamiseks" on rõhk ühtse turu innovatsiooni võimekuse parandamiseks kapitali kaasamisel (era- ja avaliku sektori vahendid). Ühtne turg peab toetama ka Euroopa ettevõtete kasvu. Raportis on näiteks ettepanekud käivitada üleeuroopaline automaatne pikaajaliste säästude toode, et edendada jaeinvesteeringuid; ühtlustada

liikmesriikide kindlustusettevõtteid reguleerivad raamistikud võimaldamaks suurtel kindlustuskontsernidel kohandada kapitalinõudeid iga üksuse konkreetse riskiprofiiliga; luua Euroopa roheline garantii (EGG), et toetada erainvesteeringuid kestlikkusesse; vaadata läbi ELi väärtpaberiraamistik lihtsustamaks selle vahendi kasutamist; rakendada avalike kapitaliturgude jaoks ühtne juurdepääsupunkt, mis on loodud väikeste ja keskmise kapitalisatsiooniga ettevõtete jaoks, et konsolideerida oma turusegmente peamiste ELi väärtpaberibörside kaudu; liikuda finantsturgude ühtse ja kõikehõlmava järelevalve suunas pangandussektori mudeliga sarnase mudeli kaudu ning lihtsustada süvatehnoloogia börsi loomist. Süvatehnoloogia ettevõtted kasutavad tiipiliselt teadust ja tehnoloogiat, nagu tehisintellekt, kvantitehnoloogia või biotehnoloogia. Süvatehnoloogia on olnud oluline nii Eestile kui ka ELile, kuid tegemist on väga kapitalimahuka tehnoloogiaga. Süvatehnoloogiaid on võimalik täna rahastada Euroopa Innovatsiooninõukogu kaudu, kuid see ei ole piisav. Oluline on, et EL ei kaotaks oma ettevõtteid USAle ega teistele riikidele. Analüüs näitab, et USAs on siiani olnud enam kapitali (USAs saavad süvatehnoloogia ettevõtted kordades rohkem riskikapitali investeeringuid ning kasumiootus on pigem pikema aja peal). Seega tuleks korrastada ja tugevdada Euroopa riskikapitaliturge. Eesti suhtub positiivselt süvatehnoloogiliste emitentide börsi loomisse. Eesti leiab, et analüüsi vajab, kas Euroopa börsidel regulatsioonid ja kapitalinõuded on konkurentsivõimelised võrreldes USA ja Aasiaga, et (muuhulgas süva)tehnoloogia ettevõtted, kes on selleks piisavalt küpsed, pääseksid börsile.

Ühtse turu võimendamisel kestlike ja digitaalsete riiklike investeeringute suurendamiseks ja riigiabi osas pakub raport välja võtta kasutusele riigiabi panuse mehhanism, mille kohaselt peaksid liikmesriigid eraldama osa lubatud riigiabist (nt 10%) üleeuroopalisi algatusi rahastavale fondile, et säilitada ühtse turu terviklikkus.

Raportis soovitatakse kasutada ühist huvi pakkuvaid olulisi projekte (IPCEI) ELi tööstuspoliitika ambitsioonide kavandina (st nõuavad, et subsideeritud projektid aitaksid kaasa ELi eesmärkide saavutamisele, tegeleksid turutõrgetega või ühiskondlike probleemidega, kaasaksid mitut liikmesriiki ja tekitaksid positiivset ja ka *spill over* mõju). Eesti peab oluliseks senine IPCEIde protsess üle vaadata, et osaleda saaks suurem arv liikmesriike.

Kolmandas peatükis "Ühtne turg skaleerimiseks: mastaapsed küsimused" pööratakse erilist tähelepanu sektoritele (side, energia, kosmose, kaitse, transpordi, tervis), mis vajavad ühtse turu ambitsioonikuse suurendamiseks ümberkujundavaid meetmeid. Tulevikuvaates tuleb parandada majanduslikust lõimumisest saadava kasu jaotamist.

Raportis pakutakse välja ka oluliste ettevõtete sealjuures üleeuroopaliste telekomiopeeraatorite loomise idee. Eesti seisukohtades valge raamatu „Kuidas rahuldada Euroopa digitaristu vajadusi?“ kohta, oleme rõhutanud, et telekommunikatsiooni valdkonna ümberkujundamisel on oluline vältida lahendusi, mis viivad sektoris tegutsevate ettevõtete sunnitud konsolideerimisele, kuivõrd seeläbi konkurents, innovatsioon ja teenuste kvaliteet kahanevad.

Elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühtse turu jaoks soovib raport muuhulgas kõrvaldada üleliigsed haldusprotseduurid ja regulatiivsed tõkked, mis kiirendavad ja vähendavad telekommunikatsiooni taristu (nt suure võimsusega võrgud ja 5G) uuendamise kulusid.

Tõhusa energia- ja kliimapolitiika edendamiseks soovitatakse raportis optimeerida uute suuremahuliste avamere tuule- ja päikeseenergiaprojektide suurust; võtta kasutusele piiriüleste paindlikkuse hangete skeemid ja korraldada ühisoksjoneid tõhusama taastuvenergia võimsuse jaotamiseks osalevate liikmesriikide vahel; tugevdada piirkondlikku koostööd ning tagada energiaspektori välismaiste otseinvesteeringute kontrollimise eeskirjade ja kriitiliste toorainete seaduse

tõhus rakendamine, et edendada Euroopa jaoks hädavajaliku liitumisi, jt mineraalide kaevandamist ja seega üleminekut puhtamale energiasüsteemile; ning tugevdada nõudlust puhaste tehnoloogiate järele finantsinstrumentide ja puhta energia kasutuselevõtu fondi abil, et hõlbustada investeeringuid kestlikesse tehnoloogiatesse.

Raporti soovitusel keskenduvad ka kaitsetööstusele, see aspekt on Eestile oluline. Eesti toetab EL kaitsetööstuse tootmisvõimsuse kiiret kasvu sh kahese kasutusega tehnoloogiate arendamist ning sellealased seisukohad on heaks kiidetud Vabariigi Valitsuses istungil 30.05.2024 Euroopa kaitsetööstuse strateegia ja programmi kohta⁹. Raportis soovitatakse viia vastavusse riigikaitseline tegevus ja strateegiline planeerimine; suurendada stiimuleid ettevõtete koostööks ja Euroopa kaitsevarustuse tarneahelate integreerimiseks, toetudes Airbusi ja MBDA mudelitele; ning suurendada koostööl põhinevaid kaitsehankeid, kusjuures oluline osa kaitsevarustusest hangitakse ELi-sisese kaubanduse kaudu, et tagada kodumaistele tarnijatele stabiilne tellimuste maht ja julgustada neid investeerima uude tootmisvõimsusse.

Kosmose valdkonnas soovib raport suurendada valitsuste vahelise Euroopa Kosmoseagentuuri (ESA) ja ELi Kosmoseprogrammi Agentuuri (EUSPA) rolli selgust ja vastastikust täiendavust, et vältida kattumist ja maksimeerida tõhusust; ning võtta kasutusele ELi kosmoseseadus, mis sisaldab sätteid ühtse turu eeskirjade kohaldamise kohta.

Transpordisektori puhul soovitatakse raportis kiirendada üleeuroopalise transpordi põhivõrgu (TEN-T) arendamist, suurendades investeeringuid puuduvatesse liinidesse ja multimodaalsetesse ühendustesse.

Tervise valdkonna osas tuuakse raportis välja, et puudub ravimite jaoks tõeline ühtne turg, ravimite müügilube antakse osaliselt endiselt riiklikul tasandil; ning, et tuleks tagada kiirendatud loamenetlused. Eesti leiab, et siseturul peab olema tagatud võrdne juurdepääs ravimitele kõikides EL liikmesriikides patsientide vajadustest lähtuvalt. Nõustume raportiga, et EL siseturg ravimite valdkonnas täna ei toimi - väikestele turgudele ravimid ei jõua või jõuavad suure hiline misega. Ravimite müügilubade andmine riiklikul tasandil ei ole siiski ravimite ebavõrdse kättesaadavuse peamiseks põhjuseks, nagu raportis väidetakse. Valdav osa uutest ravimitest on juba täna EL keskses müügiloaga, kuid majanduslikest kaalutlustest lähtuvalt ei turustata keskses müügiloaga ravimeid kõikides EL riikides. EL tasandil on vajalikud meetmed, mis motiveeriks ravimitootjaid ka majanduslikult vähem atraktiivsemaid väikseid turge piisavas koguses ning võrdsetel tingimustel ravimitega varustama.

Neljandas peatükis "Kestlik ühtne turg kõigile" esitatakse ettepanekud tingimuste parandamiseks kõigi kodanike, VKEde ja piirkondade jaoks.

Raportis on välja toodud ka nn vabadus liikuda ja vabadus jääda, kus soovitatakse jälgida liikmesriikide sisemist territoriaalset tasakaalustamatust Euroopa poolaasta raames, et anda rohkem rahalisi vahendeid ja tehnilist abi piirkondadele, mis seisavad paigal, on languses ja/või kannatavad ajude äravoolu ja rahvastiku vähenemise all. Soovitatakse suurendada Interregi eelarvet ELi ühtekuuluvuspoliitika raames tagades, et suurem protsent muudest ELi vahenditest (viide taastamise ja vastupidavuse rahastamisvahendile) läheks piiriülestele avaliku ja erasektori partnerlustele.

---

⁹ Eesti seisukohad Euroopa kaitsetööstuse strateegia ja programmi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. mai 2024. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 14. juuni 2024. a istungil)

Ühtse turu sotsiaalse mõõtmise tugevdamiseks soovib raport vähendada kutsealase liikuvuse tõkkeid: laiendades kutse kvalifikatsioonide automaatse tunnustamise süsteemi ning vaadates läbi kutseregulatsiooni vajaduse ja ulatuse; lihtsustada akadeemilise kvalifikatsiooni tunnustamist; 3) töötajate lähetamise menetluste lihtsustamist ühe elektroonilise teatise kaudu; Euroopa ravikindlustuskaardi ja sotsiaalkindlustust tõendava dokumendi digitaliseerimist kuritarvitamise vältimiseks; ning Euroopa sotsiaalkindlustusnumbri kasutuselevõtt (esmalts väga liikuvatele töötajatele, nagu veoautojuhid). Eesti toetab sotsiaalkindlustuse koordineerimise kaasajastamist. Seonduvalt toetasime üle-Euroopalise sotsiaalkindlustusnumbri loomise mõtet mõned aastad tagasi, sest see aitaks meil õigust sotsiaalkindlustushüvitistele paremini kontrollida. Näiteks on sotsiaalkindlustuse koordineerimises probleemiks, et isikuid erinevatest riikidest ei saa samastada. Riigid teavad vaid oma riigi identifitseerimisnumbrit, aga ei saa kontrollida, kas inimene, kellele me näiteks peretoetusi maksame elab Eestis või mõnes muus riigis, sest see teine riik ei pruugi teda oma registritest üles leida. Nii tekib olukord, kus Eesti võib maksta peretoetusi ka neile, kes tegelikult mõnes teises riigis elavad. Sarnaseid probleeme võib ilmselt olla ka näiteks Töötukassa pakutavate hüvitistega. Samas eeldaks uue ühtse numbri sisseseadmine (või ka paralleelse teise) mahukaid arendusi ja investeeringuid ning on seotud Rahvastikuregistri ja Siseministeeriumi pädevusvaldkonnaga.

Euroopa VKEdes potentsiaali avamiseks pakub raport välja ELi äriõiguse koodeksi, mis annab ettevõtetele ühtsel turul tegutsemiseks niinimetatud 28. korra, mis põhineb ELi olemasoleva õigusraamistiku süstemaatilisel kodifitseerimisel; ning mida on täiendatud uute Euroopa vahenditega, nagu lihtsustatud Euroopa äriühingu asutamine.

Raport adresseerib ka maksude killustatust ühtse turu mõjuvõimu suurendamiseks, kuid selle osas on Eesti pigem ettevaatlik.

Tarbijate vaates soovib raport tugevdada riiklike ametiasutuste suutlikkust tulla toime kahtlustatavate territoriaalsete tarnepiirangutega; tegeleda allesjäänud geoblokeeringuga seotud takistustega (takistades tarbijatel osta ja tarbida teenuseid teisest liikmesriigist eemal); anda tarbijatele müügikohas usaldusväärset ja selget teavet toodete kestlikkuse (vastupidavus, parandatavus ja ringlussevõetavus) kohta IT-vahenditega, nagu digitaalne tootepass (DPP), et vähendada kulusid ettevõtetele ja vältida tarbijate teabe üleküllust; ning kaitsta tarbijaid rohepesu eest, jm.

Letta raportis on kajastatud ka Euroopa piiriülene mehhanism (*European Cross-Border Mechanism – ECBM*, mehhanismi uuem nimi on *Facilitating Cross-Border Solutions – FCBS*), mille kohaselt peaks kõikides liikmeriikides rakendatama ühesugust protseduuri piiriüleste takistuste tuvastamiseks ja eemaldamiseks.

Eesti on oma seisukohtades õiguslike ja haldustakistuste lahendamise mehhanismi kohta piiriüleses kontekstis määruse eelnõule välja toonud, et sellisel kujul kavandatud mehhanism ei aita kaasa ELi siseturu integreerimisele või selle paremale toimimisele, vaid on pigem takistav asjaolu. Eesti seisukohtades on välja toodud, et raportis nimetatud mehhanism on ebaproportsionaalne, mittevajalik ja mittetõhus, sest see ei vii mitte ühegi tegeliku piiriülese takistuse lahendamiseni. Samas tekitab see liikmesriikidele lisabürokraatiat ja rahalisi kulusi selle mehhanismi rakendamisel väljapakutud kujul. Lisaks eirab raportis nimetatud mehhanism liikmesriikides juba töötavaid koostöövorme, mis tegelevad igapäevaselt piiriülese koostöö takistuste tuvastamisega ja lahendamisega. Näiteks Eestis ja Lätis on loodud valitsuskomisjon piiriülese koostöö tõhustamiseks.

Viiendas osas "Ühtne turg kiiresti ja kaugeleulatuvalt" esitatakse lähenemisviis õigusraamistiku parandamiseks ja jõustamisvahendite tugevdamiseks, et suurendada ühtse turu tõhusust. Raportis

uuritakse ka ühtse turu välismõõdet, keskendudes majanduslikule julgeolekule, kaubandusele, laienemisele ja suhetele peamiste strateegiliste partneritega.

Õiguslike ettepanekute koostamise tõhustamiseks soovib raport täiustada konsultatsiooniprotsesse, rakendades „ühekordse andmete küsimise” põhimõtet (kõik olulised arvamused kogutakse ühe kutsega); lihtsustada parema õigusloome tööriistakomplekti. Neid soovitusi toetab Eesti.

Raport soovib ka eeskirjade lihtsustamist: määrata tähtjad ja kehtestada lähtealused aruandlus- ja vastavuskohustuste vähendamiseks, eriti nende puhul, mis mõjutavad VKEsid; kodifitseerida ja sõnastada uuesti ELi õigusaktid, et lihtsustada ja ühtlustada aruandlusnõudeid; julgustada liikmesriikide poolt ühtse digivärava (SDG) kasutuselevõttu, et vahetada ja tunnustada autentseid andmeid oma ametiasutuste vahel ainult üks kord tehnilise süsteemi (OOTS) kaudu, mis lihtsustab töötajate ja ettevõtete jaoks autoriseerimis- ja aruandlusprotseduure kogu ELis; ning viia SDG kooskõlla eelseisva ELi digitaalse identiteedi rahakotiga, et ettevõtetal ja töötajatel oleks lihtsam piiriüleseid protseduure veebis täita.

Eesti peab andmete ühekordse küsimise põhimõtte laiemat rakendamist, EL õigusruumi lihtsustamist, aruandlus- ja vastavuskohustuste vähendamist jätkuvalt prioriteetseks ning on seda esile toonud ka raamdokumendis “Eesti EL poliitikaprioriteedid 2023-2025”.

Kuuendas peatükis "Ühtne turg väljaspool oma piire" uuritakse sisemise ja välise dünaamika koostoimet ning ühtse turu potentsiaali laiendada ELi mõju ülemaailmsel tasandil. Soovitatakse laiendada riskivaba tehnoloogiate ulatust, lisaks pooljuhtidele, tehisintellektile, kvantarvutitele ja biotehnoloogiale; määratleda ELi lähenemisviis ekspordikontrollile, et vältida ühele liikmesriigile suunatud vastumeetmeid ja anda ELi tootjatele selgeid juhiseid, ning kiirendada ELi meetmeid, et tagada kriitilise tähtsusega tooraine piisav varu. Raport rõhutab ELi kaubanduslase koostöö tähtsust ja laienemist, mis on ka Eestile oluline, mille käigus integreeritakse kandidaatriigid järk-järgult ELi struktuuridesse, et tugevdada sidemeid nende ja liikmesriikide vahel. Rõhutatakse majanduskoostöö tõhustamisel koostööd ja häid suhteid strateegiliste partneritega. Raportis kutsutakse üles Euroopa Ülemkogu mandaadi alusel Euroopa Komisjonile ülesandeks koostada terviklik ühtse turu strateegia. Eesti peab ELi kaubanduslase koostöö arendamist strateegiliste partneritega ülioluliseks; samuti toetame uue ühtse turu strateegia loomist komisjoni poolt.

2.2 Mario Draghi EL konkurentsivõime tuleviku raport

Draghi 9. septembril 2024 esitatud EL konkurentsivõime tuleviku raporti [A osa on jaotatud kolmeks peamiseks tegevusvaldkonnaks: innovatsioonilõhe, dekarboniseerimine, julgeolek](#). Kolmes peamises strateegilises tegevusvaldkonnas on kaardistatud konkurentsivõimet vähendavad põhjused ning tehtud ettepanekuid konkurentsivõime tugevdamiseks. Tegevusvaldkondade ülesena käsitletakse küsimusi, kuidas uusi eesmärke **rahastada** ja tõhusamalt **poliitika**id koordineerida, sealjuures ELi otsustusprotsess ja halduskoormus. Muuhulgas pakub Draghi oma aruandes, et EL vajab lisainvesteeringuid 750–800 miljardit eurot aastas, et kiirendada majanduskasvu, reforme ja seega EL konkurentsivõimet. Eesti leiab, et investeeringuid ELi pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks tehakse läbi ELi eelarve, kuhu laekub raha eelkõige liikmesriikide sissemaksetest. Siin on meie seisukoht, et ühist eelarvet võib suurendada, kui seeläbi suureneb toetus kaitsevalmidusele, ühenduste arendamisele ning tagatakse Ukraina toetamine.

Draghi raportis tuuakse välja, et esiteks peab EL sulgema **innovatsioonilõhe** USA ja Hiinaga, eriti arenenud tehnoloogiate osas. EL tööstusstruktuur on kinnine, valitsevad ettevõtted, kes on juba küpsed ja kelle kasvupotentsiaal on ammendunud. Kui EL teeb teadus- ja arendusinvesteeringuid peamiselt autotööstuses, siis USA-s investeeritakse peamiselt digitööstusesse. ELi ettevõtetal on innovatsiooni

äriks tegemisel liiga palju regulatiivseid barjääre. Alates 2008. a on 30% Euroopast alguse saanud üksisarvikutest liikunud ELi välja, peamiselt USA-sse. Euroopa peab **tehisintellekti (TI) revolutsiooniga** kaasa minema ning tööstuses TI lahendused integreerima, kuna vastasel juhul vähendab TI innovatsiooni meie juhtivates sektorites ja takistab konkurentsi. **Draghi ettepanekutes tuuakse välja:** teadus- ja arendustegevuste parem koordinatsioon, leiutajate toetamine, rahastamise ja investeerimise tugevdamine, TI integreerimine ELi tööstusesse, sidesektori konsolideerimine.

Teiseks peab **dekarboniseerimine** olema kasvu allikas. Kui EL siin poliitikaid ei koordineeri, siis hakkab dekarboniseerimine konkurentsivõimet langetama. ELis tuleks energiahindu langetada. Energiaturg on täna omakasust domineeritud turg. ELis moodustavad energiaaktsiisid liikmesriikide eelarvest maailmas ühe suurima osa, mis teeb sellest sissetulekuallika riiklikele eelarvetele. Kõige selle tulemusel ei suuda EL taastuvallikatest toodetavat odavamalt energiat tarbijatele kättesaadavaks teha. **Draghi peamised ettepanekud:** fossiilkütuste energia hinna eraldamine taastuvallikatest toodetud energia hinnast, ELi energiavõrkude arendamine, puhta tehnoloogia pakkumise suurendamine; ühtse plaani loomine tööstustele, kes toodavad energiat ja kes seda vajavad, nagu puhtad tehnoloogiad ja autotööstus.

Kolmandaks **turvalisuse suurendamine** ja **sõltuvuste vähendamine**. Sõltuvusi on kahte liiki, esiteks **majanduslikud sõltuvused**, mis seisneb selles, et tootmiseks vajalikke tooraineid tarnivad ainult vähesed pakkujad. Probleemi lahendamiseks vajab EL koordineeritud välismajanduspoliitikat, lahendused hõlmavad vabakaubanduslepinguid, otseseid investeringuid ja tarneahelate kindlustamist kriitilisi toormaterjale omavate kolmandate riikidega. Teiseks **julgeolekusõltuvused**, ELis tuleb kõrvaldada geopoliitilise olukorra halvenemise tõttu tekkinud puudujäägid julgeolekus. Sellele väljakutsele vastamiseks tuleb arendada **kaitsetööstuse** võimekust. Liikmesriigid tegelevad sellega ka iseseisvalt, kuid ühiselt tegutsedes jõuaks palju rohkem. Samas puudub fookus, liikmesriigid ei jaga ressursse ega koordineeri poliitikaid.

Eesmärkide rahastamiseks pakub Draghi välja EL kapitaliturgude liidu loomist, pangandusliidu tugevdamist, ELi eelarve reformi ja ühise laenu võtmist ühisinvesteeringute rahastamiseks teaduse, arenduse ja kaitse valdkonnas.

Poliitikate tõhusamaks koordineerimiseks pakub Draghi välja ELi konkurentsivõime raamistiku loomise oma tegevuskavade ja eelarvega, ELi otsustusprotsessides ühehäälsuse nõude kaotamist ja tõhustatud koostöö soodustamist ning halduskoormuse vähendamist.

Lisaks on raportil veel [B osa](#), kus kaardistatakse väljakutsed ja tehakse poliitikasoovitusi sektorite kaupa. **Sektoreid on 10:** energia, kriitilised toormaterjalid, digitaliseerimine ja arenenud tehnoloogiad, energiamahukad tööstused, puhtad tehnoloogiad, autotööstus, kaitse, kosmos, ravimid, transport. Lisaks on seal käsitletud **horisontaalseid teemasid**, mis peaks sektoripõhiseid reforme toetama (innovatsiooni kiirendamine, oskused, investeringud, konkurentsivõime, valitsemine). Raport sisaldab 170 ettepanekut, lisaks alaettepanekud.

Eesti poolt peame Draghi raporti eesmärki - ELi konkurentsivõime kasvatamist - väga oluliseks. Meile on julgustav, et mitmed raportis seatud prioriteedid (nt kaitsevõime suurendamine, halduskoormuse vähendamine, ettevõtete digitaliseerimine, puhas tööstus, energiahinnad ja majanduslike sõltuvuste vähendamine) ühtivad eesmärkidega, mille eest on Eesti ELis juba mõnda aega seisnud.

3. Mõjud

ELi ühtne turg hõlmab 447 miljonit tarbijat (sellest Eesti rahvaarv 1 374 687) ning ühtsel turul tegutseb täna 23 miljonit ettevõtet (võrdlusena Statistikaameti andmetel Eestis 153 883 aktiivseid ettevõtteid¹⁰). Ühtse turu SKP oli 2021. a 14 522 miljardit eurot. 17 miljonit ELi kodanikku elab või töötab mõnes muus ELi riigis kui nende koduriik. EL ühtse turu raames toimuv kaubandus pakub tööd 56 miljonile inimesele. Siiski on Euroopa Liidu majandus maha jäämas oma konkurentidest, suurtest majandusjõududest nagu USA ja Aasia.

Ühelt poolt ei ole täna võimalik veel lõpuni kasutada ära EL ühtse turu võimalusi, sest siseturul esineb mitmeid takistusi, mistõttu kaubad ja teenused ei liigu piiriüleselt piisavalt hästi. Viidates EL iga-aastasele siseturu raportile (2023 *Annual Single Market Report*¹¹) on ELis piiriüleste teenuste takistuste kõrvaldamisest saadav potentsiaalne kasu hinnanguliselt vahemikus 279 miljardit eurot (kui erinevust takistuste osas kõige paremate tulemustega liikmesriikidest vähendatakse 50%) kuni 457 miljardi euroni (kui takistusi vähendatakse pikemas perspektiivis 80% võrra) täiendavast SKTst aastas. Need 279–457 miljardit eurot aastas on ka potentsiaal, mida EL turg globaalse konkurentsivõime tagamiseks vajab. 20 liikmesriiki (kaasaarvatud Eesti) palusid Euroopa Komisjonil seada prioriteediks EL ühtse turu arendamine ja allesjäänud takistuste kõrvaldamine ning juhtisid sellele tähelepanu ka 26. septembri 2024. aasta EL konkurentsivõime ministrite nõukogul Brüsselis.

Toimiv EL ühtne turg pakuks Eesti ettevõtjatele võimalus oma teenuseid piiriüleselt osutada ning selge ja lihtne õigusraamistik toetavad ettevõtlusvabadust. Ravimite kättesaadavuse suurenemine ja varustuskindlus parandab väiksemate EL liikmesriikide nagu ka Eesti inimeste ravivõimalusi ning aitab säilitada kõrget elukvaliteeti. Geoblokeeringute kaotamine parandab inimestele toodete ja teenuste kättesaadavust, suurendades nende valikuvõimalusi.

Kui vaadelda tööstussektorit, siis ELi tööstuskaupade tootmine on taastunud ja kasvanud peale pandeemiat ja sellega seonduvat energiahindade kriisi, sealhulgas 7% langust 2020. aastal. ELi tööstustoodang kasvas 2021. aastal 2020. aastaga võrreldes 8% ja on jätkanud tõusutendentsi 5%lise kasvuga aastal 2022 võrreldes 2021. aastaga. Nominaalväärtuses tõusis ELis 2022. aastal müüdud toodangu väärtus 5209 miljardilt eurolt 2021. aastal 6179 miljardi euroni 2022. aastal, mis tähendab 19 % kasvu¹². Siiski on oluline leida EL siseturul võimalusi uute tehnoloogiate rakendamiseks ja kommertsialiseerimiseks, et veelgi tugevdada Euroopa tööstuse globaalset konkurentsivõimet eelkõige võttes arvesse kaksikpöördest ja rangematest EL regulatsioonidest tulenevaid nõudeid ELis toimuvale tootmisele. Eesti Statistikaameti andmetel tootsid Eesti tööstusettevõtted 2024. aasta juulis püsivhindades 5,8% vähem toodangut kui eelmise aasta samas kuus. Meie tööstuse kolmest sektorist kasvas toodang mätetööstuses 16,9% ja energeetikas 16,3%, kuid kahanes töötlevas tööstuses 7,8%.

EL on täna lahendamas mitmik kriisi - pandeemia, EL naabruses puhkenud sõjad, kliimamuutustega kohandumine, digi ja tehisintellekti ning uute tehnoloogiate kiire areng, mis on tinginud majanduslike sõltuvuste ülevaatamise ja pingutused väliskaubandussuhete tugevdamiseks ning arendamiseks Euroopa väärtusi jagavate partneritega. Samas on EL oma väärtuste ja põhimõtete ja senise turvalisuse tõttu maailma üks ligitõmbavamaid piirkondi, et endale või oma perele leida parem elukvaliteet. Euroopal on seega ääretult tugev kuvand, mida tuleb veelgi avada ja mõjutada seeläbi meie väärtuste

¹⁰ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/majandus/majandusuksused>

¹¹ https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/39486d20-165e-4a76-93d9-ed760c995524_en

¹² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Industrial_production_statistics

laiendamist globaalsel tasandil. Seega peaks EL liikuma oma siseturu avamisel edasi ning kaaluma uusi lahendusi, väärtuspakkumist oma tänastele ja tulevastele kodanikele. Seda peaksime arvestama uusi regulatsioone luues, kuid ka olemasolevaid kohandama muutes neid mõistetavamaks ja lihtsamaks. Seetõttu peab EL uutest võimalustest pidevalt õppima ja neid arendama, et jääda ka edaspidi tugevaks majanduspartneriks oma liitlastele.

Julgeoleku osas, et Euroopa julgeolekuolukord on alates 24. veebruarist 2022. a muutunud. Euroopa naabruses on täna, aastal 2024 kaks sõjakollet ning see mõjutab oluliselt Euroopa majandust ja ühiskonda. EL ühtne turg ja iga liikmesriigi konkurentsivõime ning julgeolek sõltub avatud ja õiglasest kaubandusest, rahvusvahelisest reeglitel põhinevast ja läbipaistvast majanduskeskkonnast, riigi rahanduse tugevast seisust, usaldusväärsetest ühenduvustest nii füüsilises kui digitaalses maailmas, piirideülesest andmete vahetusest, arenevast tehnoloogiast, standardiloomest, tarneahelatest ja ressurssidele ligipääsust. Üksnes kriisideks valmistudes ja varustuskindlust tagades saab EL ühtne turg ja ühiskond ning majandus ka kriisides toimida.

EL on seadnud eesmärgiks ka laienemise, mille baasstsenaariumiks on olnud lähenemine, et 2035. aastaks liitub ELiga 9 uut liikmesriiki: Ukraina, Moldova, Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro, Põhja-Makedoonia, Serbia, Georgia ja Kosovo. ELi laienemisel kuni üheksa uue liikmesriigi võrra suureneks ELi toodete, teenuste, kapitali ja tööjõu vaba liikumise ala enam kui 60 miljoni inimese võrra ehk 447 miljonilt inimeselt 513 miljoni inimeseni. See avaks ka Eesti ettevõtetele uusi turge, potentsiaalsete tarbijate hulk ja tööjõu mobiilsus kasvaks ning piiriülesed investeeringud elavnevad.

Letta raportis tuuakse välja, et ka üleilmne demograafiline ja majanduslik maastik on muutunud. Viimase kolme aastakümne jooksul on ELi osa maailmamajanduses vähenenud, maailma suurimate majanduste seas on kasvamas Aasia. See suundumus on osaliselt tingitud ka demograafilistest muutustest, millega EL seisab silmitsi, selleks on järjest kahanev ja vananev elanikkond. Erinevalt teistes piirkondades täheldatud kasvust on sündimus ELis langemas – 2022. aastal sündis 3,8 miljonit last, mis on vähenemine võrreldes 4,7 miljoni sünniga 2008. aastal. Samuti on ELi ühtne turg ka USA turust maha jäänud võttes arvesse, et 1993. aastal olid need kaks majanduspiirkonda võrreldava suurusega. Kuigi SKP elaniku kohta kasvas USAs aastatel 1993-2022 ligi 60%, jäi Euroopas kasv alla 30%.

Täna kehtivad ELis tegutsevatele ettevõtetele koormavad aruandluskohustused, mis tulenevad erinevatest õigusaktidest. Erinevad riigiasutused küsivad ettevõtetelt rohkem kui 400 aruannet ja aruannete peale on üle 60 000 andmevälja. Selles mahus aruannete täitmine on ettevõtja jaoks aja- ja rahakulu. Eestis 2020. aastal läbi viidud uuring näitas, et reaalamajanduse lahenduste kasutamine aitaks näiteks Eestis aastas kokku hoida üle 14 miljoni töötunni, mis on 7000 inimese täistööaeg. Rahaline kokkuhoid reaalamajanduse lahendustest võib aastas küündida kuni 200 miljoni euroni. Seetõttu tuleks ära kasutada võimalusi aruandluse kiiremaks ja mugavamaks tegemiseks. Näiteks „Aruandlus 3.0“ projekti raames korrastasid Eesti Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet, ning Eesti Pank üheskoos tööjõuaruandlust. Selle töö tulemusel jäi enam kui 400 andmeväljast alles 32. See näitab, kui palju saaks ettevõtete halduskoormust vähendada, kui ära korrastada kõik need enam kui 400 aruannet, mida riik täna ettevõtjalt küsib. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium viis koostöös teiste aruandluskohustust seadvate asutustega läbi analüüsi, mis näitas, et reaalamajanduse lahendusi kasutades saab vähendada riigile esitatavate andmete mahtu 70 aruandes seniselt 3000-lt andmerealalt 80-ni.

EL ühtse turu edasiarendamine toetab ka Eesti majanduskasvu: EL27 on Eesti peamine väliskaubanduspartner, moodustades 71% ekspordist. Strateegia “Eesti 2035” seab eesmärgiks Eesti majanduse tugevdamise ja rahvusvahelise konkurentsivõime ning uutele äriühisvõimalustele avatuse. Strateegias on fookuses ka eesmärk muuta Eesti majandus uuendusmeelsemaks ja teadmispõhisemaks, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme. Sealjuures peavad olema loodud soodsad tingimused ettevõtluse teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks, täiendavalt tuleb toetada teadlaste ja ettevõtete omavahelise koostöö süvendamist. Strateegias on seatud eesmärk, et Eesti majanduskeskkond kutsub töötama, ettevõtteid asutama või siitkaudu virtuaalselt äri ajama, investeerima, looma ja katsetama uusi lahendusi, millest on kasu ühiskonnale laiemalt. Oluline eesmärk “Eesti 2035” strateegias on ka rõhuasetus Eesti majanduse vastutustundlikkusele inimeste ja looduse suhtes, mille aluseks on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Strateegia eesmärgina nähakse ka seda, et kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega.

Täpsemat mõjuanalüüsi on võimalik läbi viia siis, kui Euroopa Komisjon tuleb välja konkreetsete õiguslike algatuste, programmide ja strateegiatega, mis põhinevad Enrico Letta ühtse turu raportis¹³ ja Mario Draghi konkurentsivõime tuleviku raportis¹⁴ esitatud ettepanekutel.

4. Eesti seisukohad

1. Ärisõbralik õiguskeskkond

1.1 Euroopa Liidu ühtse turu edasiarendamise eesmärgiks peab olema selge õigusliku regulatsiooniga innovatsiooni soosiva ettevõtluskeskkonna loomine. Eelkõige tuleb vähendada õigusloome mahtu ja keskenduda kehtiva õiguse paremale rakendamisele ning Euroopa Liidu õigusaktidest tuleneva bürokraatia, killustatuse, dubleerimise ja aruandluskohustuse vähendamisele. Seejuures peab Euroopa Komisjon tunnistama kehtetuks või lihtsustama kehtivaid õigusakte, mis on üleliigsed, ebatõhusad või mille kulud kaaluvad üles saadava kasu.

Selgitus: ELi mõju liikmesriikide seadusandlusele ja avalikule haldusele on raske ülehinnata: hetkel võetakse ca 80% siseriiklikku õigust mõjutavaid otsuseid vastu Brüsselis. Näiteks moodustasid *BusinessEurope* hinnangul 2022. aastal ainuüksi rohelise kokkuleppe raames tehtud seadusandlikud ettepanekud kokku ligi 2 miljardi euro väärtuses ettevõtetele täiendavat halduskoormust. Ka Eesti ettevõtjad on korduvalt välja toonud üha keerukamaks muutunud ettevõtluskeskkonda ELis. Valdav osa Eesti ettevõtjatest on väike- ja keskmise suurusega ettevõtted (VKE-d), kelle jaoks bürokraatiaga toimetulek on suhteliselt ressursimahukam. Halduskoormuse minimeerimine on Eesti ettevõtjatele hädavajalik, et nad saaksid keskenduda oma põhitegevusele ja olla rahvusvahelisel turul konkurentsivõimelisemad. Keerukale õigusraamistikule on viidanud ka Euroopa Investeeringuspank oma raportis “Tõkked investeeringutele Euroopa Liidus 2023”¹⁵.

EL tasandil tuleb vähendada nii õigusloomet kui ka kehtivat regulatsiooni üle vaadata, et vähendada juba olemasolevat bürokraatiat ja aruandluskohustust. Ettevõtjate mõjude vaatest on selgemalt vaja rõhutada ka regulatsiooni killustatuse, dubleerimise ja vastuolude probleemi, mitte ainult mõjude

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

¹⁴ [EU competitiveness: Looking ahead - European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/competition/antitrust/eu_competitiveness_looking_ahead_en.pdf)

¹⁵ https://www.eib.org/attachments/lucalli/20230330_investment_barriers_in_the_eu_2023_en.pdf

tervikliku hindamise vajadust. Ettevõtjate poolsele mõjule lisaks tuleb hinnata mõju riigile. Uued reeglid panevad sageli ka uusi kohustusi riigile luua täitevasutusi, registreid, koguda andmeid, teha järelevalvet jne ning see kumuleerub riigi töökoormusest ja kuludest riigieelarves edasi halduskoormuseks ja kuluks ettevõtjatele.

Keeruline õigusraamistik mitte ainult takistab Eesti ja Euroopa ettevõtete kasvu ja laienemist, vaid häirib oluliselt ka nende moderniseerimis- ja kohanemisvõimet. Ka Letta raport rõhutab, et ELi õigusraamistik peaks majandustegevust ja innovatsiooni soodustama, mitte takistama. Toetame Letta raporti ettepanekut, mille kohaselt uute nõuete kehtestamisel tuleb hinnata muuhulgas juba olemasolevat regulatsioonikogumit ning vajadusel teha põhjalikemaid muudatusi, mitte piirduda üksnes uute nõuete kehtestamisega. Letta raport toob ära Euroopa Komisjoni mõjuhinnangute tehnilise iseloomu, millest tulenevalt peaks poliitikavalikute küsimus olema esile toodud mitte mõjuhinnangus järeldustena, vaid poliitilised valikud peaksid olema esile toodud juba seadusandliku ettepanekuga välja tulles, mis aitaks kaasa ka läbipaistvamale otsustusprotsessile. Seda saame ainult toetada.

Ka Draghi raport rõhutab (nii nagu ka 2024 Euroopa Komisjoni volinikukandidaat Valdis Dombrovskis oma missioonikirjas) õiguskeskkonna lihtsustamist ning haldus- ning aruandluskoormuse vähendamist.

1.2 Iga õigusakti väljatöötamisel tuleb paremini arvestada ettevõtja ja avaliku sektori kulutustega, mis kaasnevad tema tegevuse Euroopa Liidu õigusaktist tulenevate nõuetega vastavusse viimisega, mille väljaselgitamises on oluline roll õigusakti eelnõu põhjalikul mõjuanalüüsil. Koos õigusakti ettepanekuga peaks Euroopa Komisjon esitama ka delegeeritud ning rakendusaktide eelnõud, et oleks võimalik hinnata õigusaktide kogumõju ja rakendatavust.

Selgitus: EL õigusaktide puhul tuleb lähtuda minimaalsuse ja kvaliteedi põhimõtetest ning uute algatustega peaks koheselt kaasnema kavandatavate rakendusaktide kavandid, et oleks võimalik hinnata õigusaktide kogumõju ja rakendatavust. Iga uus regulatsioon peab olema tehnoloogianeutraalne, arvestama pikaajalise vaatega ja võimalusel siduma olemasolev õigus üheks tervikuks. Algatuste mõjuanalüüsid peaksid olema senisest põhjalikumad sisaldades konkurentsivõime kontrolli ehk selle mõju erinevatele ELi majandussektoritele ning keskendumisele ka kaasnevate kulude hinnangule ELi ettevõtetele (eriti VKEdele ja mikroettevõtetele). Kaaluda tuleks ka mõju ühtsele turule ja selle neljale vabadusele ning vältida sama valdkonna ülereguleerimist korduvate õigusaktidega.

1.3 Euroopa Liidu õiguse uute algatuste puhul tuleb lähtuda andmete ühekordse küsimise põhimõttest ja tagada, et andmeid on liikmesriigis võimalik taas- ja ristkasutada. Euroopa Liidu uutes algatustes tuleb vaikinisi kasutada reaalamajanduse ehk andmepõhisele aruandlusele tuginevaid lahendusi, mille eelduseks on Euroopa Liidu kokkulepe andmete standardiseerimise reeglitest. Teeme ettepaneku alustada Euroopa Liidu tasandil andmete standardiseerimisega e-arvetest.

Selgitus: EL peab olema parim paik, kus luua oma ettevõtte või seda laiendada. Aruandluskohustused on oluline osa ettevõtete halduskoormusest, eriti VKEdele, kuna nõuavad sageli samade andmete korduvat esitamist erinevatele avaliku halduse tasanditele. Eestis on ettevõtjatele enam kui 400 erinevat kohustuslikku aruannet.¹⁶ Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen lubas 2023. aasta märtsis vähendada **aruandluskohustust 25%**. Leiame, et ELi eesmärk võiks olla

¹⁶ realtimeeconomy.ee/andmepohine-aruandlus

ambitsioonikam. Ka Eesti Tööandjate Keskliit toetab ambitsioonikama eesmärgi seadmist. Samas 2029 tähtajaga sidumine ei pruugi olla mõistlik, kuna hetkel ei ole metoodikat ettevõtja kumulatiivse halduskoormuse mõõtmiseks ning lähenemine peaks olema süsteemne. Seega on tulemuse saavutamiseks vajalik selge metodoloogiaga halduskoormuse vähendamise strateegia. Oluline on silmas pidada ka avaliku sektori koormust, kelle kohustus on aruandeid kontrollida, analüüsida, edastada, ning mis sageli kasvab koos ettevõtjatele langeva koormusega.

EL konkurentsivõime suurendamiseks ja aruandluskoormuse vähendamiseks tuleb ELi tasandil võtta kasutusele andmepõhise aruandluse ehk reaalarajamajanduse põhimõtetele tuginevad lahendused. Selleks on vaja kokku leppida reeglid andmete standardiseerimise, kvaliteedi ja kättesaadavuse kohta kogu tarneahela ulatuses. Aruandluskohustus tuleb meie hinnangul kujundada viisil, et lähtutakse andmete ühekordse esitamise (ehk *once only*) põhimõttest ning andmeid oleks võimalik taas- ja riskasutada: infosüsteemid suhtlevad omavahel ning kui andmed on juba sobival kujul olemas, siis ei küsita neid uuesti. Ka uute ettevõtjatele kavandatavate aruannete rakendamisel tuleks esmalt hinnata, millised andmed on juba olemas, mida saaks agregeerida ja alles viimase variandina kehtestada uus aruandluskohustus ning seda minimaalsuse printsiipi silmas pidades. Eestil on ette näidata edulugusid aruandluskoormuse minimeerimisest. Näiteks jäi tööjõuaruandluse standardiseerimise tulemusel täitmist vajavast 400 andmeväljast lõpuks alles vaid 32. See näitab, kui palju saaks ettevõtete halduskoormust vähendada, kui ära korrastada ka need aruanded, mida Euroopa Liit täna ettevõtjalt küsib.

Teeme ettepaneku alustada EL tasandil andmete standardiseerimisega e-arvetest. Eesti kogemusest leiame, et e-arved on oluline ettevõtlusandmete algallikas, mida on võimalik taaskasutada järgnevates protsessides näiteks aruandlus (näiteks e-arvete andmeväljade korrastamisel), statistika, prognoosid jm. E-arvete standardiseerimine loob võimaluse automatiseerida käibemaksu deklaratsiooni ja osaliselt ka majandusaasta aruande esitamise protsessi. Selline lähenemine on tunnustatud ka Põhjamaades ja Baltikumis. Üleeuroopaline e-arvelduse võimekus ehk võimekus vastu võtta ja saata e-arveid võiks tulevikus oluliselt lihtsustada ka äritegemist siseturul.

Aruandluskohustuste lihtsustamiseks ja automatiseerimiseks peame oluliseks ühiste koosvõimeliste digitaalsete tööriistade nagu Teie Euroopa portaali, Euroopa Liidu ühtse digivärava ning ühekordsuse põhimõtte tehnilise süsteemi (*Once Only Technical System*) laialdasemat kasutamist ja rakendamist Euroopa Liidu õigusloomes. Euroopa Liidu tasandile tuleb viia teisigi digitaalseid lahendusi ja projekte, mis toetavad aruandluskohustuse vähendamisega ringmajanduse rakendamist ja kestlikke praktikaid. Näiteks töötab Eesti koostöös avaliku ja erasektori organisatsioonidega Soomest, Lätist, Leedust ja Poolast välja veebiplatvormi ja digitaalset tööriista "ESG Tool", mis toetab ettevõtete kestlikkuse aruandluse kohustuse täitmist.

1.4 Peame oluliselt kiirendama kõrge lisandväärtusega investeeringute tegemiseks vajalikke haldusmenetlusi (planeeringud, keskkonnamõjude hindamised, loamenetlused) kogu tööstus- ja taristuökosüsteemis. Soovime, et Euroopa Komisjon algataks liikmesriikidega dialoogi küsimuses, kas ja millistele parameetritele (sektor, investeeringu maht) vastavate investeeringute puhul tuleks Euroopa Liidus rakendada ühtlustatud menetlusskeeme. Ühtsed ja etteennustatava ajaraamiga menetlused muudavad Euroopa Liidu turu tervikuna investoritele atraktiivsemaks.

Selgitus: Tänapäeva konkurentsitihedas globaalses keskkonnas on pikk ja keeruline lubade andmise protsess üks suurimaid takistusi ELi tööstuse konkurentsivõimele ning rohe- ja digitaalsele üleminekule. Hoolimata hiljuti vastu võetud konkreetsetest poliitilistest meetmetest nagu

kliimaneutraalse tööstuse algatus ja kriitiliste toorainete algatus, on vastavate meetmete mõjuulatus suhteliselt piiratud.

BusinessEurope uuringu kohaselt võtab 60% küsitluses osalenud ettevõtetel loa saamine üks kuni kuus aastat. 83% ettevõtete jaoks on lubade andmise keerukus ja kestus takistuseks Euroopasse investeerimisel (53% jaoks on see “tõsine probleem”). Eriti suuri probleeme näeme muuhulgas kliimaneutraalse tööstuse loastamise menetlemises ning leiame, et seda saaks lihtsustada. *BusinessEurope* uuringu järgi lükkab keskkonnamõju hindamine 63% ettevõtete jaoks loa andmise protsessi regulaarselt edasi¹⁷.

Ka meie peamised konkurendid, nagu USA ja Hiina, seisavad silmitsi sarnaste väljakutsetega, kuid nad on juba vastu võtnud erisätteid, mis aitavad mõningaid neist raskustest lahendada. Ka USAs käimasolev lubade väljastamise reform võib anda neile olulise konkurentsieelise.

Ka Eestis tegeleme täna sellega, et puhaste tehnoloogiate investeringuteks vajalikke haldusmenetluste läbi viimine oleks kiirem ning seega oleks ka Eesti investeerimiskeskond atraktiivsem. Kui ELis oleks ühtlasem loamenetluste praktika, oleks ka kogu EL kolmandate riikide vaates atraktiivsem sihtkoht investeringute tegemiseks.

Tööstusinvesteringute ajamahukate loamenetluste probleemile on viidanud mitmed liikmesriigid ka EL konkurentsivõime ministrite nõukogudel, viimati mais, 2024. a. Euroopa Komisjon on näiteks oma biotehnoloogia teatises (20.3.2024 COM(2024) 137 final) lubanud peagi välja pakkuda, kuidas näiteks biotehnoloogia investeringute loamenetlusi lühendada¹⁸. Eesti poolt eelistaksime pigem komisjoni poolseid suuniseid sel teemal.

1.5 Euroopa Liidu ühinguõiguse valdkonnas on oluline keskenduda olemasoleva õigusraamistiku ajakohastamisele, parendamisele ja õigusselgemaks muutmisele, aga ka vajadusel kodifitseerimisele.

Euroopa Liidu tasandil tuleb kokku leppida reeglites, mis lihtsustavad ühingute piiriülest tegutsemist (näiteks ühingute vastastikune tunnustamine) ning parandavad registrite vahelist andmevahetust.

Eesti peab väga oluliseks, et äritegevust puudutav õigusraamistik Euroopa Liidu siseturul oleks äriühingute jaoks lihtsam ja uuenduslikud äriühingud saaksid kasvada, kuid põhjalikumat analüüsi vajab, kas kogu ühinguõigust või lausa mitmeid erinevaid õigusharusid hõlmavate mahukate koodeksite väljatöötamine ning selle raames uute Euroopa Liidu ülest ühinguvormide loomine on selleks kõige kiiremad, tõhusamad ja sobivamad meetmed.

Selgitus: Letta siseturu tuleviku raportis esile toodud kodifitseerimine lihtsustaks kindlasti EL õigusaktidest arusaamist ja nendes orienteerumist. 2017. a ühendati osa ühinguõiguse valdkonna direktiive üheks direktiiviks ja kuigi sisulist kodifitseerimist ei tehtud, on nüüd isikute jaoks eeldatavasti lihtsam neid õigusnorme leida. Letta raportis kirjeldatav kodifitseerimisprojekt on ambitsioonikam ja arvatavasti soovitakse ka sisulist kodifitseerimist. Kui samasse projekti lisatakse veel ka uue õiguse loomine (nt *Simplified European Company*), siis on varasematele ulatuslikele kodifitseerimise kogemustele toetudes selle projekti edulootus kaheldav. Sarnaselt Letta raportile käsitleb ka Draghi raport 28. õigusrežiimi teemat tuues esile, et tuleks luua innovaatilistele

¹⁷ https://www.besinesseurope.eu/sites/buseur/files/media/reports_and_studies/2024-04-09_reboot_europe_-_stronger_businesses_stronger_eu_-_final.pdf

¹⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1570

äriühingutele vabatahtlikult täidetav 28. režiim, mis ühtlustaks selliseid valdkondi nagu ühinguõigus ja maksejõuetusõigus ning tööõiguse ja maksuõiguse võtmeküsimused.

EL ühinguõiguse senised algatused uute ühinguvormide/režiimide kohta ei ole olnud edukad. Olemasolevad EL ühinguvormid ei ole populaarsed (vt tabel Eesti statistika kohta, suurusjärgu mõistmiseks infoks, et osaühinguid on praegu registris ca 250 000). Viimase kahe EL juriidilise isiku reguleerimise (Euroopa osaühing ja Euroopa sihtasutus) läbirääkimised kukkusid sootuks läbi. Koodeksi kohta viidatakse ühinguõiguses 28. lisarežiimi loomisele. Ühinguõigus tähendab reeglina just ühingute asutamise, kapitalinõuete, juhtimise ja registreerimise regulatsiooni. Väga erineva suurusega majanduste puhul on keeruline leida üldist head abstraktset kõigile sobivat ühinguõiguslikku lahendust. Olemasolevatele ühinguvormidele on kindlasti oluline luua rohkem ja paremaid digilahendusi, et lihtsustada nende piiriülest tegevust (mh arendada ja parandada BRISi toimimist, mille kaudu ligipääs riikide äriregistritele ning nende omavaheline suhtlemine võiks olla märksa kergem). Ka olemasoleva EL ühinguõiguse täiendava kodifitseerimine on vajalik.

Tabel 2. Eestis registreeritud Euroopa Liidu ühinged aastatel 2014–2023 (detsember).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Euroopa äriühing (<i>Societas Europaea</i>)	7	8	8	7	11	12	12	12	13	13
Euroopa majandushuviühing	3	7	10	19	19	19	19	19	19	19
Euroopa ühistu	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Euroopa territoriaalse koostöö rühmitus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

European Code of Business Law kontekstis tekib ka küsimus, mida see tegelikult tähendab mh intellektuaalomandi õigusele. Koodeksi koostamine oleks kindlasti äärmiselt aeganõudev protsess ja pole kindel, milline lähenemine intellektuaalse omandi valdkonna kujundamisel võetakse või milles on liikmesriikide vahel võimalik kokku leppida. Ei oleks selge, kuivõrd on võimalik saavutada tasakaal väärusahela eri huvide (õiguste omaja – tarbija – ärieesmärkidel kasutaja) vahel ning milliseid olulisi muudatusi see tooks autoriõiguse valdkonnas kaasa nt meie seni üpris paindlikule vaba kasutuse regulatsioonile, mahukale isiklike varaliste õiguste kataloogile vms.

Euroopa Liidus on viimastel aastatel tegeletud intellektuaalse omandi valdkonna ühtlustamisega (autoriõigus ja autoriõigusega kaasnevate õiguste reform 2016-2021, tööstusomandi valdkonnas on mitmed algatused veel menetlemisel EL institutsioonides) ning pigem oleks vajalik õigusrahu periood ja vastuvõetud normide rakenduspraktika loomine.

Draghi raportis välja toodud mõte, et ühtse toimega patendi süsteemis võiksid osaleda kõik Euroopa Liidu liikmesriigid, saab nõustuda, ka Eesti on üks nendest 18-st liikmesriigist, kes alates 01.06.2023 kehtima hakanud süsteemis osalevad. Siinjuures tuleb märkida, et ühtse toimega Euroopa patendikaitse süsteemi loomise üle peeti läbirääkimisi ligikaudu 30 aastat, kuid selle aja jooksul ei suudetud saavutada kõiki Euroopa Liidu liikmesriike rahuldavat kokkulepet, mistõttu otsustati luua ühtse patendikaitse süsteem tõhustatud koostöö raames (vastav regulatsioon võeti vastu 2012 ning jõustus 2023). Taotlejatele, kes soovivad saada oma leiutisele kaitset paljudes liikmesriikides, on selline süsteem odavam kui Euroopa patendikonventsiooni alusel välja antava nn klassikalise Euroopa patendi süsteem, kus taotleja tasutavad summad sõltuvad sellest, mitmes riigis ta oma leiutisele kaitset taotleb.

Draghi raportis on toodud veel mõningaid ideid, mis väärivad EL õiguse edasiarendamisel vajadusel arutelu (nt ülikoolides ja teadusasutustes intellektuaalse omandi õiguste parema haldamise nimel uue kava loomine litsentsitasude õiglaseks ja läbipaistvaks jagamiseks jms), kuid kokkuvõttes saab hinnata, et kogu intellektuaalse omandi valdkonna laiapõhjaline kodifitseerimine ei ole praegu Euroopa Liidus pigem mõistlik eesmärk, organisatsioon niigi on tegelenud (autoriõigus ja autoriõigusega kaasnevad õigused) või veel tegeleb (tööstusomand) ühtlustamise ja tõhustamisega ning pigem oleks vajalik õigusrahu periood ja vastuvõetud normide rakenduspraktika loomine.

1.6 Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu siseturu reeglid oleksid võimalikult ühtsed, kuna see lihtsustab ettevõtjatel piiriülest tegutsemist. Samas peab Eesti oluliseks, et Euroopa Liidu õigusakti instrumendi valik ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 114 kasutamine õigusliku alusena toimub kooskõlas Euroopa Liidu aluslepingutega ning subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega, menetlusõiguse ja tsiviilõiguse süsteemide täielik ühtlustamine ei peaks olema Euroopa Liidu siseturu reguleerimisel üldeesmärk. Euroopa Liidu siseturu reguleerimisel tuleb järgida Euroopa Liidus kehtivat menetlusautonoomia põhimõtet, mis annab liikmesriikidele õiguse luua siseriiklikud menetlusõiguse süsteemid. Valdkonaspetsiifiliste erireeglite kehtestamist Euroopa Liidu siseturu õigusaktides selliste tsiviilõiguse valdkondade puhul nagu näiteks aegumistähtajad, tõendite kogumine, tsiviilvastutus ja esindusõigus tuleks vältida, kuivõrd taolised erisused muudavad õigussüsteemi põhjendamatult keerukaks ja võivad viia olukorrani, kus isikuid, sealhulgas erinevates sektorites tegutsevaid ettevõtjaid koheldakse erinevalt.

Selgitus: Letta raportis tuuakse välja et, EL siseturu reegleid peaks kehtestama maksimumharmoneerivate EL direktiivide ja määrustega, ning õigusliku alusena peaks kasutama ELTL art 114, mis võimaldab täielikku ühtlustamist, mitte kasutama miinimumharmoneerivaid direktiive.

Leiame, et miinimumharmoneerimist ei saa välistada juba seetõttu, et EL õigusega luuakse ka õiguslikke raamistikke, mille rakendamiseks konkreetsetes liikmesriigis on vaja see sobitada liikmesriigi õigussüsteemi (nt kollektiivsete esindushagide direktiiv). Kaugemale minemine kui raamistik ei oleks võimalik, arvestades subsidiaarsuse, proportsionaalsuse ja menetlusautonoomia põhimõtteid.

Raportis viidatakse, et ühtse turu kontekstis peaksid EL institutsioonid eelistama määrusi, sest need on kõige tõhusamaks vahendiks maksimaalse harmoneerimise tagamiseks (raport lk 121, 125). Siiski, ELTL art 4 lg-te 1 ja 2(a) järgi on EL-il liikmesriikidega jagatud pädevus siseturu kui põhivaldkonna osas. ELL art 5 lg 3 kohaselt saab EL jätkuvalt valdkondades, mis ei kuulu liidu ainupädevusse, võtta meetmeid kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega. EL-i tasandil määruse kasuks otsustamine saab toimuda siis, kui see on põhjendatud ja vastaval juhul kohane, sealjuures kooskõlas aluslepingutega.

EL õiguse määrustega reguleerimine on põhjendatud nt piiriülese justiitskoostöö valdkonnas, kus luuakse piiriülesest ühtlustatud menetlustest (Euroopa maksekäsu määrus võimaldab taotleda vaidlustamata rahalise nõude kohta lihtsustatud korras lahendi tegemist teises liikmesriigis ja selle täidetavust EL üleselt) või nt kohtualluvuse, kohtulahendite tunnustamise ja täidetavuse režiimi loomine, sh täidetavaks tunnustamise erimenetluse kaotamine, mis tähendab, et liikmesriigid usaldavad teise liikmesriigi kohtusüsteemi ja päritoluliikmesriigi kohtu tehtud ja päritoluliikmesriigis täidetav lahend on täidetav ka teises liikmesriigis (nn Brüssel Ia määrus).

Euroopa Kohtu praktika kohaselt ELTL artikli 114 alusel vastu võetud meetme eesmärgiks peab olema tõepoolest siseturu rajamise ja toimimise tingimuste parandamine. Kohus leidis, et artiklit ei saa

tõlgendada nii, et see annab ühenduse seadusandjale üldised volitused siseturu reguleerimiseks, kuna see oleks muuhulgas vastuolus põhimõttega, mille kohaselt ühenduse volitused piirduvad talle konkreetselt antud volitustega (vt Euroopa Kohtu 5. oktoobri 2000 otsus asjas C-376/98, p 83-85. ECLI:EU:C:2000:544). Seega tuleks igal üksikul juhul veenduda, et ELTL art 114 on sobiv õiguslik alus EL-i tasandil meetmete võtmiseks välistamaks võimalikku ELTL art 114 kasutamist vastuolus EL-i aluslepingutega.

Siseturu õigusliku aluse ELTL art 114 kasutamisel oleme viimasel ajal märganud tendentse, et EL on asunud art 114 alusel reguleerima valdkondi, mille puhul on varasemalt olnud arusaam, et õiguslik alus EL tasandil reguleerimiseks puudub – näiteks on varasemalt olnud arusaam, et puudub õiguslik alus, mis võimaldab EL tasandil reguleerida riigisisest kohtumenetlust ja riigisisest täitemenetlust. Komisjon on esitanud ettepaneku kollektiivsete esindushagide menetluse loomiseks, mis kohustab looma direktiivi tingimustele vastava riigisisese kohtumenetluse (käesolevaks ajaks on direktiiv jõustunud ja kohaldatav). Samuti on esitatud ettepanek tagatiste kohtuväliselt lihtsustatud korras realiseerimiseks, mis esitati esialgu viivises olevate nõuete (*Non Performing Loans*) paketi ettepanekus ühe direktiivi osana ja eraldati seejärel eraldi direktiivi ettepanekuks (trilooge ei ole toimunud, EP senisel koosseisul ei olnud huvi teemaga tegeleda), mis käsitleb täitemenetluses tagatiste kohtuvälist realiseerimist, st puhtalt täitemenetlusõigust. Täiendavalt on selliseks näiteks hiliste maksete algatus, kus Euroopa Komisjonil on samuti soov reguleerida EL määrusega riigisisest täitemenetlusõigust, sh täitedokumente, lisaks ka täitevasutuse kui avaliku võimu organi poolt eraõiguslikes lepingulistest suhetes kohtumenetluse väliselt õigusemõistmist (PS § 146 kohaselt mõistab Eesti Vabariigis õigust üksnes kohus). Sellist tendentsi arvestades oleme olukorras, kus iga taolise algatusega luuakse pretsedent, millega liikmesriigid annavad õiguse kujundamise pädevust järjest rohkem ELile.

Menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt tuleb igal liikmesriigil vastavasisuliste liidu õigusnormide puudumisel kehtestada haldus- ja kohtumenetluse normid, mille eesmärk on tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kõrgetasemeline kaitse. See põhimõte tuleneb Euroopa Kohtu praktikast (Euroopa Kohtu 12. jaanuar 2023 otsus asjas C 132/21, p 45. ECLI:EU:C:2023:2). Kui EL-i tasandil ei looda konkreetset ühtsetele tingimustele vastavat piiriülest menetlust, siis ei ole EL-i pädevuses liikmesriigi menetlusõigusnormidesse sekkuvate meetmete võtmine.

Subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetest tulenevalt ei tohi EL õigus minna kaugemale kui on eesmärgi saavutamiseks vajalik (ELTL art 5 lg 3 ja lg 4). Sellest tulenevalt tuleks EL õiguse loomisel (sh Euroopa Komisjoni ettepanekud, samuti EP ettepanekud) arvestada sellega, kui liikmesriigi õiguses on juba eesmärk tagatud, sh muude meetmetega ja pakutavad meetmed ei tohiks seega olla ülemäärased ega selgelt sobimatud. Näitena tooksime välja Euroopa Komisjoni poolt õigusakti algatuses selgelt ebasobivate meetmete väljapakkumise nt hiliste maksetega võitlemise ettepanekus, mille puhul enamiku liikmesriikide õiguse põhimõtetega ei ole ühildatav lepinguvabaduse põhjendatu piiramine või äriühingute vaheliste eraõiguslike lepingute täitmise tagamise reguleerimine riiklike järelevalveasutuste kaudu vastupidiselt senistele süsteemidele. Samuti ei ole enamiku liikmesriikide õiguse põhimõtetega ühildatav makse tasumise kui (eraõiguslikust lepingust tuleneva kohustuse täitmise) hilinemise sanktsioneerimine trahviga (võlgnevuse tasumise tagamine trahviga ei ole olemuslikult sobiv meede), tsiviilõiguslikes vaidlustes õigusemõistmise pädevuse andmine järelevalveasutustele, ja seeläbi tsiviilõiguslike vaidluste lahendamise allutamine halduskohtule, riigisiselt kohaldamisalas olevatele asjadele võlaõigusliku erirežiimi loomine jms, arvestades mh ka seda, et ettepaneku kohaldamisala, st ettepaneku mõju on äärmiselt suur – EL õigusakti kohaldamisalasse jääks suur osa äriühingute vahelisi tehinguid.

Euroopa Komisjon on erinevate valdkondade algatustesse lisanud erireegleid vastava valdkonna materiaal- ja menetlusõiguse täiendamiseks (nt aegumistähtaegade, tõendite kogumise, hagide sh

kollektiivsete esindushagide esitamise, esindusõiguse jms kohta). Erinevates EL õigusega reguleeritavates valdkondades välja pakutud valdkonnaspetsiifilised ja üldjuhul motiveerimata erisused muudavad õiguse ebasüsteemseks ja killustunuks ning õigussüsteemid põhjendamatult keerukaks ja jälgimatuks, seda ka ettevõtja vaates. Lähtuma peaks üksnes sellest, et kui ettevõtja tegutseb konkreetses valdkonnas, siis talle kehtivad selle valdkonna reeglid ja suurem õigussüsteemi pilt ei oleks justkui oluline. Kõik valdkonnad kokku, horisontaalsed reeglid ja eriregulatsioonid moodustavad õigussüsteemi ja rohkelt EL õigusest tulenevaid erisusi sisaldavad reeglid võivad luua olukorra, kus erinevaid sektoreid ja seal tegutsevaid ettevõtjaid koheldakse erinevalt. See ei ole ka Eesti Vabariigi põhiseaduse vaates põhimõtteliselt sobiv lahendus. Tuleb arvestada, et iga nõutav erisus tähendab liikmesriigi poolt süsteemi ümberkujundamist, sh muudatusi infosüsteemides, registrites, rääkimata sellest, et iga keerukus toob lõppkokkuvõttes kaasa järjest rohkem seda, et isikul endal ei ole võimalik iseseisvalt oma õigusi teostada. Seeläbi peaks justkui õigusabi kasutamine muutuma järjest enam iseenesestmõistetavaks ja igasugune käibes osalemine ning sellega kaasnevad võimalikud õigusküsimused- ja vaidlused muutuvad järjest keerulisemaks ja kallimaks. Erinevatest õigusaktidest tulenevatele erinevuste ja ebakõlade probleemile juhtiti tähelepanu ka Draghi raportis.

Valdkondade maksimumharmoneerimise ohuna märgime ka seda, et juhul, kui riigisisestest horisontaalselt kohalduvatest materiaal- või menetlusõiguse üldreeglitest luuakse maksimumharmoneerivad erisused, võib selliste erisuste mõju olla riigisiselt märksa laiem, kuivõrd Eesti Vabariigi põhiseadus sisaldab võrdse kohtlemise põhimõtet, st maksimumharmoneerimine võib viia riigisiseste horisontaalsete reeglite muutmiseni. See ei saa olla subsidiaarsuse, proportsionaalsuse ja menetlusautonoomia põhimõtetest tulenevalt EL õiguse eesmärk.

Riigisisese menetlusõiguse tükikeste valdkonnaspetsiifiline harmoneerimine sekkub liikmesriigi menetlusautonoomiasse (nt tõendite kogumine tootja vastutuse maksimumharmoneeriva mõjuga direktiivis) ja lisaks killustumisele on selle ohuna muuhulgas see, et näiteks juhul, kui konkreetne muudatus ei nõua riigisisese menetlusõiguse muutmist, tõlgendab horisontaalselt kõigile kohtumenetlustele kohalduvat Eesti menetlusõigust valdkonnaspetsiifiliselt Euroopa Kohus. See mõjutab omakorda riigisiseste menetlusreeglite horisontaalset kohaldamist ja võib viia horisontaalsete reeglite ning põhimõtete muutmiseni, mis ei saa olla EL õiguse eesmärk. Liikmesriigi menetlusõiguses on üks ühtne süsteem ja selle ühe osa (maksimum)harmoneerimise puhul ei pruugi olla ka arusaadav, kuidas üks konkreetne EL ülene maksimumharmoneeritud reegel mõjutab tegelikult terviklikku riigisisest süsteemi. Näiteks oleks eriti problemaatiline olukord, kus EL õigusega luuakse erinevates materiaalõiguse valdkondades samas menetlusõiguse küsimuses (veidi) erineva sisuga maksimaalselt harmoneeritud menetlusõiguse reegel.

Euroopa Komisjoni algatused ei tohiks minna kaugemale Euroopa Liidu toimimise lepingus sätestatud eesmärgist, ega lähtuda üksikute liikmesriikide huvist lahendada oma probleeme Euroopa Liidu õiguse kaudu, mis võib kahjustada teiste liikmesriikide huve, sealhulgas kaasa tuua tarbetu ja ülemäära suure halduskoormuse ning õigussüsteemi põhimõtete ümberkujundamise. Näiteks võib tuua eespool viidatud ettepaneku tagatiste kohtuväliselt lihtsustatud korras realiseerimiseks ning hiliste maksete algatuse. Selliste juhtumite vältimiseks on oluline, et Euroopa Komisjoni subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse analüüs oleks kvaliteetne ja erapooletu. Ka Draghi raportis viidatakse, et Komisjon peaks subsidiaarsuse põhimõtet rangemalt kohaldama ning kasutama rohkem enesepiirangut.

2. Ühtse turu strateegiliste eesmärkide ja konkurentsivõime rahastamine ning võrdsete võimaluste tagamine

2.1 Eesti on seisukohal, et Euroopa konkurentsivõime tõstmiseks on vaja suurendada tootlikkust. Euroopa Liidu ühtse turu edendamiseks on vajalik rohe- ja digiülemineku, kaitsevõime ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni investeeringute märkimisväärne suurendamine. Eelkõige tuleb edendada erakapitali investeeringuid, milleks on vaja Euroopa kapitaliturgusid kiiresti edasi arendada. Avaliku sektori piiratud rahastamist tuleb kasutada erakapitali investeeringute esilekutsumiseks, muuhulgas riskide leevendamise kaudu eelkõige nendes valdkondades, kus tekib konkurentsivõimet toetavate mõjude edasikandumine majanduses. Selleks tuleks kaaluda uuenduslike finantsinstrumentide kasutuselevõttu, sealhulgas Euroopa Investeerimispanka võimalusi maksimaalselt ära kasutades.

Selgitus: Draghi raport toob esile Euroopa investeeringute lõhe, mis on üks suurimaid konkurentsivõime probleeme. Raporti põhisõnumiks on üleskutse suunata suuri investeeringuid kõrgtehnoloogiasse, et vähendada ELi innovatsioonilõhet USA ja Hiinaga. Euroopa Investeerimispank on välja toonud, et kui soovime pidada sammu ülemaailmse konkurentsiga ja saavutada kliimanetraalsuse eesmärged,¹⁹ peab Euroopa märkimisväärselt suurendama investeerimiskulutusi tootlikkuse tõstmisesse. Muuhulgas tuleb kaotada ka EL teadus- ja innovatsioonilõhe, eelkõige analüüsides seniste meetmete toimimist, et seeläbi ühtlustada innovatsioonivõimekust liikmesriikides. Innovatsioonilõhe tegeliku vähendamise puhul on oluline paindlik, kiire ja bürokraatiavaba ligipääs kapitalile, et tagada konkurentsivõime ELile USA ja Aasia kõrval, ning oskused. Teadus- ja innovatsioonivõimekuse tõstmiseks peame oluliseks ka Euroopa teadusruumi (ERA) tugevdamist ning ühtse ja integreeritud teadus- ja innovatsioonisüsteemi loomist ja koostööd avaliku, era- ning akadeemilise sektori vahel. Seetõttu tuleks julgustada ERA raames rahvusvahelist koostööd, mis võimaldab teadlastel ja ettevõtetel üle Euroopa arendada ja ühiskasutada teadus- ja tehnoloogiataristut suurte tehisintellekti ja digitaliseerimise rahvusvaheliste projektide elluviimiseks. Rahastamise osas kokkuvõtvalt leiame, et täna on vaja rahastusvõimalusi terve ettevõtte tegevustsükli jooksul teadusarenduse etapist toimivaks ärimudeliks ning kavandatav nn konkurentsivõime fond võiks selle lünga täita. Plaanitava Euroopa konkurentsivõime fondi eesmärk on täna teadaolevalt koondada innovaatilise ettevõtte jaoks loogilisse järjekorda erinevad rahastamisvõimalused, et Euroopa ettevõtted ei peaks alusuuringute järel lihtsamalt rahastuse saamiseks EList ära minema (viidates ka Draghi raportile). Täna on EL on raha andmisega olnud aeglane, seetõttu oleks vaja märkimisväärselt lihtsustada protsesse ning suunata rahastust prioriteetsetesse valdkondadesse.

EL on koostanud ambitsioonika kava rohepöördeks, kuid samal ajal vajame konkreetset kava taskukohase puhta energia kasutuselevõtuks meie ettevõtetes ja kodudes. Taasterahastu "*NextGenerationEU*" (NGEU) reformiprogramm aitab sellega seoses ellu viia riiklikke reforme. Järgmises mitmeaastases finantsraamistikus tuleks rohkem keskenduda Euroopa investeeringutele, mis loovad suuremat väärtust Euroopa tasandil. EL energiaturg ei toimi nii nagu peab ning ka Eestiga sarnased liikmesriigid, kes asuvad EL keskmest kaugemal ja omavad väiksemat arvu energiaühendusi, vajavad soodsamaid energiahindu ja turvalisi energiaühendusi.

Ühtlasi rõhutame ka seda, et ELis tuleb tagada, et ka **energiamahukamad tööstusharud** nagu näiteks keemiatööstus, mis on Euroopale olulised strateegiliselt, saaksid ka tulevikus toimida ja skaleeruda.

Põhjusel, et EL jääb täna konkurentsivõime näitajates just innovatsiooni valdkonnas USAst maha, vajame kiiremat tegutsemist EL poolt, et tuua uusi innovaatilisi tehnoloogiaid turule. Leiame, et kestlikuks üleminekuks vajalikke puhtaid tehnoloogiaid tuleb arendada kogu Euroopas, et uuenduslikke ideid paremini panna tööle siseturu hüvanguks. Üle tuleb vaadata senised uute

¹⁹ Seda märgib ka EIB: <https://www.eib.org/en/press/all/2023-078-eib-investment-report-2022-2023-europe-must-take-action-now-to-address-structural-challenges>

tehnoloogiate rahastamisvõimalused, et uusi tehnoloogiaid oleks kiiremini võimalik kasutusele võtta ja skaleerida ning kaaluda võimalusi erakapitali paremaks kaasamiseks. Nii saaks EL ühtlasi võimaluse paremini mõjutada oma pakutavate uute tehnoloogiatega ka kolmandate riikide turge. Soovime läbimõeldud ja toimivat lahendust olemasolevate finantsinstrumentide (Euroopa Horisont, Euroopa Innovatsiooni Nõukogu ehk edaspidi EIC- *European Innovation Council* jm) edasiarendamise ja finantsinstrumentide kombineerimise võimaldamise kaudu, et vastata ettevõtjate vajadustele. EIC pakub rahastusmeetmeid läbimurdetehnoloogiate tuvastamiseks, arendamiseks ja laiendamiseks²⁰. Lisaraha EIC-le aitaks leevendada süstemaatilist alarahastamist, mis on viinud konkurentsi ebamõistlikult kõrgeks. Täiendav rahastus võimaldaks suuremaid omakapitaliinvesteeringuid ja vabastaks olemasolevat rahastust uuteks grantideks ja kuni 15 miljoni euroseks omafinantseeringu otsusteks. EIC rahastuse suurendamine 2025. aastal on kriitilise tähtsusega, sest järgmisel aastal EIC rahastus väheneb üle kolmandiku võrra, suurendades veelgi konkurentsi ja vähendades ettevõtete motivatsiooni rahastust taotleda. EIC Kiirendi on üks põhilisi instrumente, millest Eesti ettevõtted siiani EL raha on ära toonud, vaadates turul pakutavate instrumentide terviklikkust, Eesti ettevõtete osalemist ja edukust Euroopa Horisondis. Teisalt on Horisondi teise sambas meetmeid ja taotlusvoore, kus taotlusvoorus esitatakse vaid üks projekt või rahastuse protsent on üle 50%. Ka mitme teise samba partnerluse puhul on tekkinud probleem, et liikmesriigid ei suuda piisavalt projekte kaasrahastada, seega komisjoni esialgu planeeritud rahastust ei suudeta ära kasutada.

Eesti on varasemates seisukohtades rõhutanud ka Euroopa Kapitaliturgude liidu arendamise olulisust. Selleks tuleb kaasata enam erainvesteeringuid ja lihtsustada idufirmade, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ja väikeettevõtete juurdepääsu kapitaliturgudele. Eesti leiab, et kapitaliturgude liidu arendamiseks tuleb teha rohkem edusamme. Kaasata tuleb rohkem erainvesteeringuid ning hõlbustada idufirmade, VKEde ja väga väikeste ettevõtete juurdepääsu kapitaliturgudele ELi pangandus- ja kapitaliturgude liit peaks soodustama kohaliku kapitalituru arengut, sh väiksematel ja vähemlikviidsetel turgudel. Kindlustada tuleb stabiilsed kriisikindlad finantssüsteemid.

Kapitaliturgude liit⁴ on ELi algatus ühtse kapitalituru loomiseks ELis. Selle eesmärk on panna investeeringud ja säästud kõigi liikmesriikide vahel liikuma, et nendest oleks kasu kodanikele, investoritele ja ettevõtetele. Ühtse kapitalituru loomiseks on ELis tehtud jõupingutusi juba alates 1957. aastast Rooma lepinguga. 2011. aasta finantskriisi järel esitas Euroopa Komisjon 2015. aastal oma esimese kapitaliturgude liidu tegevuskava. Komisjon avaldas 2020. aastal uue tegevuskava, et liikuda edasi kapitaliturgude liidu väljakujundamise suunas. 2021. a ja 2022. a esitas komisjon kaks kapitaliturgude liidu paketti, et lihtsustada erakapitali investeerimist.

Hästitoimivate Euroopa kapitaliturgude tagamine on tähtis, et võimaldada juurdepääs ELi suurte investeerimisvajaduste rahastamiseks vajalikule erakapitalile. Seeläbi saavad investeeringud ja hoiused liikuda sujuvalt kõikides ELi riikides. Sellest saavad kasu tarbijad, investorid ja ettevõtted, olenemata nende asukohast. Muuhulgas noteerimisnõuete edasise ühtlustamise ja kooskõlastamise kaudu Euroopa börsidel on võimalik tagada madalamad kulud ja lihtsam juurdepääs, muutes aktsia- ja võlakirjafinantseerimise ELis atraktiivsemaks, sealhulgas VKEdele.

Eestis mõjutab kapitali hinda Eesti geograafiline asukoht Venemaa kõrval ja ELi piiril. Ka Eesti konkurentsivõime ekspertkogu 25. juunil 2024. a esitatud raport viitab Eesti Panga andmetele, et Eesti ettevõtete rahastamise hind on kõrgem kui enamikus teistes Euroopa riikides: kapitali kättesaadavust pärssib pangandusturu nõrk konkurents, väike ja vähearenenud kapitaliturg ning halvenev riigireiting.

---

²⁰ Raamprogrammi teadustulemuste ja intellektuaalomandi kommercialiseerimisega (harg)etevõtete kaudu on EICst tänaseks saanud üks atraktiivseid süvatehnoloogia investoreid, kes pakub kõrge riski ja potentsiaalse kõrge tootlusega ettevõtetele riskialtimat omakapitaliinvesteeringut. Näiteks EIC 2023. aasta mõjuaruanne näitab, et iga EIC Fondist investeeritud €1 tootlus on üle 3,5-kordne.

ELi eesmärkide saavutamiseks tuleb rohetehnoloogiaid arendada ja võtta kasutusele nii väiksemates kui suuremates liikmesriikides. Seejuures ei pruugi väiksemate riikide ettevõtetel olla piisavalt vahendeid, et arendada rohetehnoloogiaid, mis aitavad jõuda seatud kliima-energiaeesmärkideni ning tagada ka konkurentsivõimelisus väljaspool liikmesriiki. Mõne ELi keskse fondi, nagu näiteks (EL kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemiga seotud) **Innovatsioonifondi** (IF) kasutamisel võib olla põhjendatud projektitaotluste (seatud minimaalset lävendit ületavatele) hindamistulemustele lisaks ka nende geograafilise jaotuse arvestamine. IF seniste taotlusvoorude tulemusel on väga napilt eraldatud toetusi väiksematest liikmesriikidest esitatud taotlustele, seda vaatamata fondi küllalt suurele eelarvele ning hiljuti lisandunud taotlusvoorude eelsele nõustamisteenusele. Riigipoolselt saab nõustada ja toetada ettevõtteid Innovatsioonifondile eelnevate sammude ületamises, kuid suurim probleem seisneb konkureerimisel suurriikide ettevõtetega, kelle projektid on olemuselt suuremad ja mõjusamad, seetõttu on taotlusi mõjususele suurt rõhku panevate kriteeriumide alusel hinnates väiksed projektid jäänud varju. Seetõttu tuleks kaaluda osa IF eelarve jaotamisel nn geograafilise tasakaalustatuse kriteeriumi arvestamist selleks seatavat lävendit ületavate hindamistulemuste korral, analoogselt nt LIFE programmis kasutusel olevale lähenemisele. See aitaks leevendada suurte riikide ettevõtete enamat võimekust ja nende esitatavate projekti(taotluste) suuremat mõju.

Näiteks, ELi poolt iga-aastaselt korraldatavate taastuvvesinikuoksjonite mõju saab siseriiklikult suurendada riikliku vesinikuoksjoni sidumisel IF oksjoniga. Sellisel juhul saaks riikliku täiendava rahastuse (HKS rahastuse) taastuvvesiniku tootmiseks, nt transpordisektoris või merenduses KHG heite vähendamiseks, siduda IF vastava oksjoni tingimustega ja hindamine toimuks IF poolt tsentraalselt. Juhul kui Eesti projektid IFist rahastust ei saaks, saab riik neid lävendi ületamisel ise toetada vajalike kliimaeesmärkide täitmise saavutamiseks. Väheneks hindamisega seotud kulud riigile ja eeldatavalt motiveeriks see ettevõtteid oksjonil aktiivsemalt osalema, suureneks siseriiklik taastuvkütuste tootmine.

Eesti toetab ka EL kaitsetööstuse tootmisvõimsuse kiiret kasvu sealjuures kahese kasutusega tehnoloogiate arendamist. Eesti kaitsetööstuse ettevõtete jaoks tuleks suurendada kapitali kättesaadavust, sealhulgas laiendades Euroopa Investeeringupanga rahastamisvõimalusi, et tagada ettevõtete kasvufaasi finantseerimine. Võimekas Euroopa kaitsetööstus mitte ainult ei võimalda heaolu, vaid loob uusi võimalusi majanduskasvule ja tööstusele, mis meelitab investeeeringuid Euroopasse, toob siia uusi töökohti ja tehnoloogiat. Sõda Ukrainas peab tõstma Euroopa riikide investeeeringuid enda ja euroopaliku väärtusruumi kaitsmiseks. Ka Draghi raport juhib tähelepanu, et ELi riigid kulutavad kaitsele liiga vähe ja kaitse-ettevõtetel on jätkuvalt raske ligi saada rahastusele. Siinkohal toob Draghi esile, et vaja on Euroopa kaitsetööstuse strateegia (EDIS) ja Euroopa kaitsetööstuse programmi (EDIP) kiiret rakendamist, lahendada ELi rahastusküsimus kaitsele lühi- ja keskpikas perspektiivis nt ad hoc rahastusinstrumendi loomise läbi ning parandada ELi kaitsetööstusettevõtete ligipääsu rahastusele nt läbi EIBi. Uute või väga keeruliste kaitsetööstuse segmentide T&A edendamiseks ELi-üleselt tuuakse mh võimalusena esile EDISes väljakäidud Euroopa kaitse ühishuviprojektide (*European Defence Projects of Common Interest*) ideed. Lisaks rõhutatakse vajadust VKEsid kaasata tarneahelatesse, mis kattub ka Eesti eesmärkidega. Samas sisaldab raport kaitsevaldkonnas ka proteksionismi taustaga ettepanekuid. Raport tuvastab ühe probleemina liigse kaitsehankimise kolmandatelt riikidelt, eelkõige USAlt ja Korealt, seda põhjusel, et tarneajad väljast on kiiremad kui Euroopast. Ettepanekutest kumab läbi soov ümber kujundada rahvuslikku hanke- ja tööstuspoliitikat, seades selleks sisse „eelista Euroopat“ printsiipi ja luues keskse kaitsetööstuse asutuse (Defence Industry Authority), mis viiks läbi keskseid hankeid liikmesriikide nimel.

Eesti kaitsetööstuse ettevõtete jaoks on vaja suurendada kapitali kättesaadavust, sealhulgas laiendades Euroopa Investeeringupanga rahastamisvõimalusi, et tagada ettevõtete kasvufaasi finantseerimine. Ajakohastada tuleb kaitse- ja julgeolekuvaldkonna hangetes osalemise nõudeid, et võrdsustada ettevõtete võimalusi neis osaleda. Eesti Kaitsetööstuse Liit on soovitanud ka suurendada kogu ELi hõlmavate hangete läbipaistvust ja vähendada kohaliku turu proteksionismi. Sageli eelistavad ELi riikide valitsusasutused kohalikke ettevõtteid, mis raskendab eksporti ja Euroopa turu arengut. Täiendavalt võib välja tuua, et Vabariigi Valitsus võttis 2. mail 2024. a vastu otsuse luua kaitsetööstuse fond 50 miljoni eurose eelarvega, mille eesmärk on tugevdada kaitsetööstuse arengut ning parandada seeläbi Eesti julgeolekut ja kaitsevõimet ning elavdada majandust ning septembris 2024. a otsustas Vabariigi Valitsus suurendada seda 100 miljoni euroni.

2.2 Uute innovaatiliste tehnoloogiate ja ärimudelite arendamiseks vajab Euroopa ühishuviprojektide (*Projects of Common Interest, PCI ning Important Projects of Common European Interest, IPCEI*) kontseptsioon ülevaatamist, et tagada läbipaistvus ja rahastus väikeriikidele ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Selliste projektide kriteeriumid peavad jätkuvalt võimaldama riigiabi andmist ainult Euroopa ühiseid huve edendavatele olulistele koostööprojektidele.

Selgitus: Rohe- ja digipöörde edukaks elluviimiseks peame tagama, et liikmesriikide vastutus oleks õiglaselt jaotunud ning juurdepääs **kapitalile ja toetustele oleks tagatud kõigile liikmesriikidele**. Samuti tuleb võimalikult suures ulatuses ära kasutada olemasolevaid ELi rahastamisvahendeid, millega antakse ELi eelarvelisi tagatisi.

Rohepöördeks vajalikke puhtaid tehnoloogiaid tuleb arendada kogu Euroopas, et kõigil väärtuslikel ideedel oleks võimalus tuua kasu siseturule. Praegused toetusmeetmed, nagu üleeuroopalist huvi pakkuvad tähtsad projektid (*Important Projects of Common European Interest - IPCEI*) või kliimaneutraalse tööstuse määrus (NZIA)²¹, ei vasta täielikult VKEda ainulaadsetele vajadustele ja suutlikkusele. IPCEIdele keskendumist rõhutatakse ka Euroopa uue asepresidendi Teresa Ribera Rodrigues missioonikirjas. Leiame, et nii tehnoloogiate sealjuures puhaste tehnoloogiate arendamisel, programmide loomisel sh toetusmeetmete puhul tuleb arvestada VKEda ning väiksemate liikmesriikide (nagu Eesti, kus enamus ettevõtjatest on VKEd) võimekustega kui lävendeid luuakse, ka IPCEIde puhul. Seetõttu ka näiteks puhta energia kasutuselevõtuks vajalike tootmis- ja ülekandevõimsuste ja tehnoloogiate rajamisel tuleb arvestada riikidevahelist ja turuosaliste vahelist kasu jaotust. Uued investeeringud peavad jätkuvalt saama piisavat toetust ELi meetmetest ja rahastusest ja arvestada tuleb kasvava EL-i koordineeritud investeeringuvajadusega.

Täna viiakse puhaste tehnoloogiatega seotud projekte ellu muuhulgas ka Euroopa ühishuviprojektide (*Important Projects of Common European Interest, IPCEI*) kaudu. IPCEI raames on võimalik ettevõttele saada Euroopas ühiselt kokku lepitud fookusvaldkondades (nt vesinik, akud, mikroelektroonika jm) saada erandlik luba liikmesriigi avaliku sektori rahastusega suuremahulise investeeringu rahastuse katmiseks ettevõttele EL konkurentsireeglistiku sees.

Praegune süsteem on aga viinud ebavõrdsuse tekkeni ELs. Eesti kogemus on näidanud, et isegi, kui suudaksime IPCEI raames abi anda, ei suju menetlusprotsess väikeriikide puhul takistusteta. Kogemustega suurriikidel on sageli parem teadlikkus taotlusprotsessist ja sobilikumad kontaktid. Bruegeli mõttekoja kriitilisest analüüsist IPCEIde kohta ilmneb, et tulemuseks on võidujooks subsidiumidele ja konkurentsimoontonutused siseturul. Aastal 2021. üritati reformida IPCEI

---

²¹ Kliimaneutraalse tööstuse määrus.

menetlusprotsesse, kuid mitte edukalt. Eelistatakse suuremaid, riigiasutustega juba häid sidemeid omavaid ettevõtteid ja riike, kus on rohkem fiskaal- ja haldusressursse. Pärast 2021. a on küll osalevate riikide arv tõusnud, kuid osalus on jätkuvalt ebavõrdne. Siiani on IPCEIdest kasu saanud peamiselt suuremad ettevõtted (näiteks mikroelektroonika IPCEI puhul läheb u 35–46% kogueelarvest vaid ühele ettevõttele STMicroelectronics).

Praegu saab IPCEId teha kitsamas raamistikus (peab olema teadus- ja arendustöö fookusega, innovaatiline jms). EL aruteludes on tõusetumas üha tugevamalt küsimus, kas seda raami laiendada. Idee laiendamisest on jõudnud ka missioonikirjadesse, ideega laiendada nn kõige strateegilisematesse sektoritesse ja tehnoloogiatesse. Seega tulevikus ei ole sellise arengu puhul võibolla välistatud, et IPCEI võiks tulla mõnda muusse strateegiliseks peetavase valdkonda, sõltumata sellest, kui teadus- ja arendustöö või innovatsioonimahukas see on. Mõned liikmesriigid leiavad, et selline laiendamine „lahjendaks“ (või siis lõdvendaks) riigiabiraamistikku (kuna IPCEId saavad kergemalt Euroopa Komisjoni heakskiidu).

Eesti poolt leiame, et IPCEI ülevaatamine peaks sisaldama analüüsi, kuidas see on mõjutanud võrdset konkurentsi siseturul, kuivõrd on seda väiksemad riigid kasutada saanud ja kui ei, siis miks ning kas sellisel kujul siiski IPCEI täidab oma eesmärgi (ühelt poolt kasu ELile tervikuna ja teisalt kasu üksikule liikmesriigile). Eesti pigem ei sooviks IPCEId "lahjendada", pigem soovime, et IPCEI jääks murrangulise innovatsiooni toetamiseks. IPCEI on eelkõige riigiabi andmise vahend, see eeldab et riigil on olemas ka vahendid, millest abi anda. IPCEI puhul on samas tegu koostööprojektidega ja väga spetsiifilistes võtmevaldkondades; ning siin on Eesti huvi ja võimalused välja selgitada, kas ja millistes valdkondades on meil piisavalt võimekaid ettevõtteid, kes suudavad rahvusvahelistes koostööprojektides osaleda ja mahukaid arendusprojekte ellu viia.

2.3 Oleme seisukohal, et tugev Euroopa Liidu ühtne turg põhineb ausal konkurentsil ja võrdsetel võimalustel nii liikmesriikide kui ka ettevõtete jaoks. Ajutised riigiabimeetmed, mille eesmärk oli leevendada viimaste aastate erinevaid kriise, tuleb kaotada. Oleme valmis toetama riigiabi reeglite lihtsustamist ja riigiabi menetluste kiirendamist, sealjuures puhaste tehnoloogiate väljatöötamisel, taastuvenergiast ja tööstuse dekarboniseerimiseks, kuid tavareeglite raames. Riigiabi peab olema piiratud ja sihipärane.

Selgitus: Oleme varasemalt olnud seisukohal, et ELi konkurentsivõimet ei saa rajada riigiabile. Riigiabi moonutab turu loomulikku toimimist ja toetab mittetõhusate ettevõtete turul püsimist. Näiteks Eestil on suurriikidega võrdluses suhteliselt piiratud võimekus pakkuda oma ettevõtetele samas ulatuses kapitali. Liiga nõrgad riigiabi reeglid viivad olukorrani, kus Eesti ettevõtted ei suuda konkureerida samadel alustel toetust saanud suurriikide ettevõtetega. Turutõrke kõrvaldamiseks või vastusena ootamatutele kriisidele antava riigiabi reeglistik peab olema ajutine ja kindla sihiga. Sellise riigiabi lubamise üle peab Euroopa Komisjon otsustama viivitusteta ja läbipaistvalt ning tagades kõikide riikide võrdse kohtlemise. Tavapärase konkurentsireeglite juurde tuleb naasta kiiresti.

Riigiabi osas on tulevasele Euroopa Komisjoni konkurentsivolikule (Teresa Ribera) suunatud missioonikirjas ettepanek arendada uut riigiabi raamistikku, tuginedes riigiabi ajutise raamistiku (TCTF) kogemusele. Uus raamistik peaks kiirendama taastuvenergia kasutuselevõttu, tööstuse dekarboniseerimist ja puhaste tehnoloogiate välja töötamist. Lisaks on ettepanek lihtsustada riigiabi (reegleid), täpsustamisel on, kas siin on mõeldud lisada uusi riigiabi andmise võimalusi grupierandi alla, rakendada Euroopa konkurentsivõime fond, muuta IPCEI projektide riigiabi menetlus Euroopa Komisjonis kiiremaks ja lihtsamaks ning analüüsida võimalust laiendada IPCEI projekte ka

strateegilistele sektoritele. Samuti tehakse ettepanek vaadata läbi riigiabi reeglid eluaseme toetamiseks (eriti energiatõhusus ja sotsiaalmajad).

2.4 Riigiabi menetlused peavad olema lühemad, et kiirendada uute tehnoloogiate turule jõudmist. Eesti võib kaaluda uue Euroopa Liidu riigiabi mehhanismi toetamist, mis kohustab liikmesriike eraldama osa oma riiklikust rahastamisest üle-Euroopaliste algatuste ja investeringute rahastamiseks Euroopa Liidu ülesesse fondi, kui see aitab ühtlustada võrdseid võimalusi ühtsel turul, kuid eelnevalt peab olema selge, kuidas toimuks keskse abifondi finantseerimine, kuidas liikmesriigi panust arvutatakse ning millises ulatuses mõjutaks uus keskne Euroopa Liidu riigiabi mehhanism liikmesriigi pädevust ja võimekust riigiabi anda.

Selgitus: Eesti soovib, et sihipärased riigiabi menetlused oleksid lühemad, et kiirendada uute tehnoloogiate turule sisenemist ning seega ka kättesaadavuse kasvu. Seeläbi tugevneb ka ELi majanduse vastupanuvõime ja EL võimekus liikuda kestlikkuse suunas.

Täna on näha, et Venemaa-Ukraina sõja ja süveneva geopoliitilise polariseerumise tõttu on ka lääneriikide majanduspoliitikad muutunud sekkuvamaks²². Varasemast rohkem on riigid avatud subsideerima teatud majandusharusid, tegema sihistatud maksusoodustusi, andma riigiabi ettevõtjatele. Riikide suutlikkus kasvava sekkumisega kaasa minna sõltub sageli sellest, millised on riikide eelarvelised võimalused. Seetõttu, võiks Eesti uues olukorras paremini toimetulemiseks kaaluda Letta uue EL riigiabi mehhanismi idee toetamist. EL liikmesriigina saavad ka Eesti ettevõtjad kasu partnerlusest EL ettevõtetega ning uute tarneahelate arengus osalemisest. Sealjuures tuleb tagada ka väiksemate ettevõtjate ligipääs neile skeemidele. Letta pakutud EL riigiabi mehhanismi idee vajab põhjalikku analüüsi, muuhulgas kuidas toimuks keskse EL riigiabi mehhanismi finantseerimine, millele tuginedes liikmesriigi panust arvutatakse ning millises ulatuses mõjutaks uus mehhanism liikmesriigi enda pädevust ja võimekust riigiabi anda.

Ribera missioonikirjas soovitatakse muuhulgas ka elamumajanduse riigiabi reeglite ülevaatamist. Täna on hoonete energiatõhususe riigiabi reeglid juba olemas komisjoni üldises grupierandi määruses (EL) nr 651/2014 (art 38a) ning sellise abi andmiseks ei pea riigiabi luba küsima, s.o komisjon selles valdkonnas menetlust ei tee (kuid võimalus on grupierandi määruses olevaid reegleid üle vaadata). Eluaseme kättesaadavuse kriisi lahendamise meetmete vaates ei ole komisjoni üldist majandushuvi pakkuva teenuse otsuse alusel samuti vaja riigiabi andmiseks riigiabi luba küsida.

2.4 Eesti peab oluliseks, et maksuküsimustes säiliks seadusandlik erimenetlus ehk ühehäälsus, kuna tegemist on meetmetega, mis otseselt mõjutavad liikmesriikide eelarvetulu ja konkurentsivõimet. Siseturu rajamise ja toimimise tagamiseks ning konkurentsimoontuste vältimiseks peab Euroopa Liidu maksupoliitika keskmes olema käibemaksu, aktsiisi ja teisi kaudset maksustamist käsitlevate õigusaktide ühtlustamine, mis ei läheks kaugemale Euroopa Liidu toimimise lepingus sätestatud eesmärgist. Samuti on tähtis liikmesriikide koostöö piiriüleste käibemaksupettuste vastu võitlemisel. Peame vajalikuks, et uute maksuvaldkonna ettepanekute osas toimuks liikmesriikidega enne ettepanekute avaldamist läbipaistev ja konstruktiivne konsulteerimine eesmärgiga kaardistada liikmesriikide probleemkohad, mis siseturu vaatest ühist lahendamist vajavad.

---

²² Ka Eesti konkurentsivõime raport pakub, et arenenud riikide majanduspoliitikad on muutunud interventsionistlikumaks.

Selgitus: Euroopa Komisjoni volinikukandidaadi Wopke Hoekstra missioonikirjas on märgitud ära ks ettevõtete tulumaks ning see võib seetõttu liikuda komisjoni tulevikuplaanidesse. Käibemaksu, aktsiisi ja teiste kaudseid maksusid käsitlevate õigusaktide ühtlustamine on EL siseturu toimimise jaoks eluliselt tarvilik, kuna maksustatakse kaupu ja teenuseid, mis EL lepingu kohaselt peavad siseturul liikmesriikide vahel vabalt liikuma. Seetõttu ei ole liikmesriikidel võimalik erinevaid maksureegleid kohaldada, mis muuhulgas tooksid kaasa konkurentsimoonutused. Eesti on toetanud kaudsete maksude ühtlustamist, kuid on tähtis, et Euroopa Komisjoni maksualgatused ei läheks kaugemale EL toimimise lepingus sätestatud eesmärgist, peaks ühtselt silmas kõigi liikmesriikide huve ega tooks kaasa tarbetut ja ülemäärast halduskoormust. Selline olukord on tekkinud näiteks Euroopa Komisjoni ettepanekuga, mille kohaselt peaksid platvormid hakkama täitma käibemaksukohustust platvormi kaudu teenuseid pakkuvate maksumaksjate eest. Selliste juhtumite vältimiseks on oluline, et Euroopa Komisjoni subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse analüüs oleks kvaliteetsem. Piiriüleste käibemaksupettustega on tõhusalt võidelda võimalik ainult kõikide liikmesriikide ühiste jõupingutustega, kuna sellised pettused on võimalik kaupade ja teenuste vaba liikumise tõttu siseturul. Selliste pettuste tõttu jääb liikmesriikidel saamata märkimisväärne maksutulu ja samuti kahjustavad need pettused oluliselt EL finantshuve. Eesti peab oluliseks, et maksuküsimustes säiliks seadusandlik erimenetlus ehk ühehäälsus, kuna tegemist on meetmetega, mis otseselt mõjutavad liikmesriikide eelarvetulu ja konkurentsivõimet, ning on sisuliselt viimaseks poliitikameetmeks, kuna eelarvepoliitika, riigiabi ja konkurentsireeglid on ELis ühtselt kokku lepitud.

3. Ühtse turu ühenduvus ja vastupanuvõime

3.1 Euroopa Liidu ühtne turg peab toimima nii tavaolukorras kui ka kriisi ajal, selleks on vajalikud turvalised kriisikindlad ühendused ja tarneahelad kindlustamaks vajalike toodete tootmine ja teenuste pakkumine. Tuleb tagada piisavas mahus kriitiliste toorainete (sealjuures konkurentsivõimelise hinnaga puhas energia) ja toodete (energeetika – ja kaitsetööstuse elektroonikaseadmete või toit) tootmine.

Selgitus: Euroopa julgeolekuolukord on alates 24. veebruarist 2022. a muutunud. Euroopa naabruses on täna, aastal 2024 kaks sõjakollet ning see mõjutab oluliselt Euroopa majandust ja ühiskonda. EL ühtne turg ja iga liikmesriigi konkurentsivõime ning julgeolek sõltub avatud ja õiglasest kaubandusest, rahvusvahelisest reeglitel põhinevast ja läbipaistvast majanduskeskkonnast, riigi rahanduse tugevast seisust, usaldusväärsetest ühenduvustest nii füüsilises kui digitaalses maailmas, piirideülesest andmete vahetusest, arenevast tehnoloogiast, standardiloomest, tarneahelatest ja ressursidele ligipääsust. Leiame, et tuleb tagada siseturu toimimine ja ühiskonna ning majanduse toimimine ka kriisides, see saab olla võimalik vaid siis kui võimalikeks kriisideks on valmistatud. Kriisideks valmisolek tagab kaudselt ka välisinvesteeringute jätkuvuse ja uute tehnoloogiarajatiste rajamise. Seetõttu peab Eesti vajalikuks rõhutada tähelepanu pööramist kriisikindlusele ka EL ühtse turu strateegias, mille Euroopa Komisjon on lubanud esitada 2025. aastal.

Letta raportis soovitatakse laiendada riskivaba tehnoloogiate ulatust lisaks pooljuhtidele, tehisintellektile, kvantarvutitele ja biotehnoloogiale; määratleda ELi lähenemisviisi ekspordikontrollile, et vältida ühele liikmesriigile suunatud vastumeetmeid ja anda ELi tootjatele selgeid juhiseid, ning kiirendada ELi meetmeid, et tagada kriitilise tähtsusega tooraine piisav varu. Juhul kui raportis esile toodud ettepanekud realiseeruvad tuleks neid sisulisemalt analüüsida, kuid üldjoontes on tänases julgeolekuolukorras fookus majandusjulgeolekule oluline, et võimalike riske paremini hinnata ja nendele reageerida. Kestliku toidutootmise arendamisel on oluline säilitada nii tootva kui ka töötleva sektori konkurentsivõime, samal ajal on vajalik lähtuda toidu varustuskindluse

ning toidujulgeoleku tagamise vajadusest. Siin on ühisel põllumajanduspoliitikal oluline roll tagada ühtse turu toimimine ning avatus läbi kriisidele reageerimise ning tarneahela toimimise. Seejuures on oluline ka siseturu konkurentsipoliitika tagada põllumajandustootjatele õiglane positsioon toidutarneahelas.

Ühtse turu kestlikkusele aitab oluliselt kaasa **ühenduvus. Prioriteediks peaks olema puuduvate piiriüleste energia-, transpordi- ja andmeühenduste ehitamine**, mis seovad tugevalt kõiki ELi piirkondi, tagavad võrdsed tingimused ning seetõttu peavad saama piisava rahastuse EL eelarvest. Ühiskonna toimimise ja kriisikindluse aluseks on elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine ja selleks tuleb valmistuda ka äärmuslikumate olukordade puhul. Eesti soov on suurendada nii maapealse kui ka veealuse kriitilise taristu seiret ning kaitset Läänemerel, et tagada teenuste piiriülene toimepidevus. Kuna veealuse taristu kaudu liiguvad nii energiavood kui ka sideandmed ja see on oma asukoha tõttu eriti haavatav välistele mõjutajatele, siis pakub selle seire ja kaitse tagamine väljakutseid kõikidele riikidele. Seega on oluline, et veealuse kriitilise taristu seire ja kaitse osas teeksid riigid omavahel koostööd. Eestil on soov luua alaline veealuse kriitilise taristu seiresüsteem, mis võimaldaks jälgida vee all liikumisi ning intsidentide korral tuvastada kahjustuse asukohta, ulatust ja võimalikke põhjustajaid. Oluline on kaitsta elutähtsat taristut füüsiliste turbemeetmetega ja ka taristuga seotud andmeid küberturbemeetmetega, samuti tuleks käsitleda piiriülese elutähtsa taristu turvalisuse küsimust laiemalt riikide üleselt. Lisaks kaablitele ja gaasitorudele on oluline kaitsta ka muid kriitilisi sõlmpunkte, sh kriitilise tähtsusega alajaamu.

Siseturg tuleb ühendada üleeuroopaliste võrkudega, kõrvaldades piiriülese ülekande ja transpordi kitsaskohad, millele peaksime lisama ka mandri side- ja andmetaristu ning toimivad energiavõrgustikud. EL laienemine tulevikus loob suurema siseturu, kuid selle potentsiaali tõeliseks kasutamiseks peab see toimima nõuetekohaselt ka turvaliste ühenduste ja vaba konkurentsiga, et ettevõtted saaksid (vaatamata oma päritolule) laieneda ja kasvada.

Samuti on ka COVID-19 õppetundide arvesse võtmine oluline, et parandada siseturu toimimist hädaolukordades ja tagada elutähtsate toodete varustuskindlus.

3.2 Peame oluliseks, et Euroopa Liidus oleks piisav ravimite ja toimeainete tootmisvõimekus, et vähendada sõltuvust kolmandatest riikidest ja parandada ravimite varustuskindlust. Toetame meetmete välja töötamist, mis panustavad kriitiliste ravimite või nende toimeainete tootmisvõimekuse tõstmisesse Euroopa Liidus luues sünergiaid erinevate Euroopa Liidu rahastusinstrumentidega teadusuuringute ja innovatsiooni arendamisel. Väikese turu seisukohalt peame vajalikuks, et need meetmed tagaksid ravimite, sealjuures kriitiliste ravimite võrdse kättesaadavuse siseturul.

Selgitus: Eesti saab toetada Letta raportis esile toodud eesmärgi, et vähendada kriitiliste ravimite ja vaktsiinide tarneahelate haavatavust. Leiame, et tarneahelate haavatavust tuleks käsitleda laiemalt kui ainult kriiside kontekstis. Ravimite varustusprobleemid on üldised ja ajas on tarnehäirete esinemine sagenenud. Raviminappuse põhjused on erinevad, sealhulgas teatud toimeainete puhul liigne sõltuvus väljaspool ELi asuvatest tootjatest, tootjate vähesus jne. Ravimite tootmis- ja tarneahelad on keerukad, üha globaliseerunud ja mõnikord ebapiisavalt mitmekesisistatud. Raviminappus ja tarnehäired toovad siseturul kaasa mitmeid ebasoovitavaid arenguid, näiteks ekspordipiirangute seadmine ja liigsete laovarude hoidmise nõuded, mis takistavad kaupade vaba liikumist ja veelgi süvendavad

raviminappust osades liikmesriikides, mis on haavatavamad eelkõige turuväiksuse ja geograafilise asukoha poolest või kus puudub omamaine ravimitootmine.

Ravimite varustuskindlustuse tagamiseks on EL tasandil juba mitmeid algatusi EL tasandil, mida tuleks kindlasti jätkata. Meetmeid ravimipuuduse vähendamiseks ja kriitiliste ravimite varustuskindluse tugevdamiseks ELis käsitleb komisjoni 2023. a oktoobris avaldatud teatis "Ravimipuuduse vähendamine ELis". Näiteks on loodud eraldi Euroopa Komisjoni struktuuriüksus (HERA - *Health Emergency Preparedness and Response Authority*), mille ülesandeks on tervisevaldkonna kriisivalmisoleku toetamine selleks vajalike tehnoloogiate (ravimid, meditsiiniseadmed, IT jm tehnoloogiad) arendamise ja varustuskindluse tagamise kaudu. HERA tegevus hõlmab näiteks erinevate tehnoloogiate arendamise koordineerimist ja toetamist, tarneahelate haavatavuse analüüsi, tootmisvõimekuste arendamist (sh erinevate finantsmeetmete nt InvestEU kaudu) ja ühishangete korraldamist. Koostatud on liidu kriitiliste ravimite loetelu ning komisjon on alustanud tarneahelate haavatavuse hindamist 11 kriitilise tähtsusega ravimi puhul. Peame oluliseks era- ja avaliku sektori koostööd kriitiliste ravimite varustuskindluse tagamisel. Kriitiliste ravimite allianss (*Critical Medicines Alliance*) on hea platvorm, et erinevate huvipoolte koostöös kaardistada kitsaskohti, töötada välja praktilisi lahendusi ravimite varustuskindluse suurendamiseks, tarneahelate mitmekesistamiseks ja kavandada tööstuspoliitika meetmeid ravimite tootmisvõimekuse tõstmiseks ELis. Ravimite tootmisvõimekuse toetusmeetmetest saavad kasu ka väiksemad liikmesriigid, kus väikse turu tõttu on tootmisvõimekus piiratud. Seega on oluline, et ELis tervikuna oleks tootmisvõimekus piisav ja tagaks võrdse juurdepääsu ravimitele kõikides liikmesriikides. Samuti näeme suurt lisaväärtust meditsiiniliste vastumeetmete EL ühishangete läbiviimisega jätkamisel ja ühishangete skoobi laiendamisel.

Samas on oluline rõhutada, et siseturg peaks toimima viisil, mis tagab võrdse juurdepääsu -ravimitele ja varustatuse kõikides EL liikmesriikides patsientide vajadustest lähtuvalt. Nagu ka raportis on välja toodud, siis EL siseturg ravimite valdkonnas praegu hästi ei toimi, kuna väikestele turgudele ravimid ei jõua või jõuavad suure hiline misega. Oluline oleks seega esile tuua vajadus tagada ravimite võrdne kättesaadavus siseturul ka väikestel turgudel kooskõlas Euroopa solidaarsuse põhimõttega. Väikese turu seisukohalt peab siseturg toimima viisil, et loodavad hüved jõuaksid kõikide inimesteni ELis olenemata liikmesriigi turu suurusest. Lisaks majandusarengu ja konkurentsivõime eesmärkidele on oluline, et siseturu toimimine peab suurendama inimeste heaolu ja turvatunnet. Seetõttu tuleks rõhutada elutähtsate toodete (näiteks ravimid) võrdse kättesaadavuse olulisust üldpõhimõttena. Näiteks ravimite puhul ei saa siseturu tingimustes lähtuda üksnes ärielistest kaalutlustest, ravimid peavad jõudma kõikide EL riikide patsientideni ajalise viivitusega. Vajalikud on täiendavad meetmed, et suurendada tootjate motivatsiooni ravim turule tuua ka majanduslikult vähem atraktiivsetel väikestel turgudel. Väikse riigina oleme pidevalt silmitsi olukorraga, kus ravimitootjad lõpetavad majanduslikel kaalutlustel oma toote turustamise, ei tulegi uue ravimiga Eesti turule või tehakse uued ravimid kättesaadavaks suure ajalise viivitusega. Ravimite siseturg ei toimi hetkel patsientide huvidest lähtuvalt. Patsientide juurdepääs innovaatilistele ravimitele on EL riikides väga erinev, tekitades ebavõrdsust erinevate riikide patsientide vahel. Juurdepääs erineb nii turule jõudvate ravimite arvu ja valiku kui ka turule toomise viitaja poolest, mis võib näiteks olla 4 kuust kuni enam kui 2 aastani müügiloa saamisest. Kui mõnes liikmesriigis jõuab turule ligi 90% uutest EL müügiloa saanud ravimitest, siis teistes väiksema turu ja madalama sissetulekuga riikides võib see jääda alla kolmandiku.

EL ravimipaketis on komisjon pakkunud välja stiimulid ravimite võrdse kättesaadavuse tagamiseks (Eesti seisukohad Euroopa Liidu ravimivaldkonna õigusaktide muudatusettepanekute paketi kohta heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19.10.2023 istungil ja Riigikogu EL asjade komisjonis 06.11.2023 istungil). Käimasolevad läbirääkimised on näidanud, et liikmesriikide vaated stiimulite küsimuses lahknevad ja komisjoni pakutud lahendusele ei ole piisavat toetust. Seetõttu tuleks edaspidi kaaluda ka muid võimalikke siseturu hoobasid ja mehhanisme valdkondades, kus siseturu toimimine ei taga EL kodanike võrdset kohtlemist. Ühe võimalusena võiks kaaluda seda, et Euroopa Komisjoni rolli tugevdada ja anda komisjonile suuremad volitused, mis võimaldaksid ravimite varustamiskohustust jõustada ja sekkuda ravimituru toimimisse eesmärgiga tagada ravimite võrdne kättesaadavus.

4. Inimkeskne ühtne turg ja teenuste vaba liikumine

4.1 Toetame Euroopa Liidus kutse- ja hariduskvalifikatsioonide (keskharidus, kutseharidus, kõrgharidus) vastastikuse tunnustamise rakendamist tööjõu ja õppega seotud liikuvuse edendamiseks.

Selgitus: Eesti on oma varasemates seisukohtades (sealjuures ka EL poliitika raamdokumendis aastateks 2023-2025) rõhutanud, et selleks, et EL majandus ja ühiskond oleks ka tulevikus edukas, peame investeerima oskustesse, sealhulgas rohe- ja digipöörde elluviimises. Oleme pidanud oluliseks toetada elukestvat õpet ja pakkuma kvaliteetseid võimalusi täiend- ja ümberõppeks, mis võimaldavad inimestel ajakohastada enda oskuseid ning tagavad muutunud tööturu tingimustes konkurentsivõime.

Kvalifitseeritud tööjõu puudumine on Eesti ettevõtjate hinnangul üks suurimaid väljakutseid ning seda erinevatel oskustasemetel. Lähtuvalt OSKA raportitest on Eestis tulevikus puudu nii erialase kõrgharidusega tippspetsialistidest kui ka erinevate valdkondade oskustöolistest. Ka Euroopa Komisjoni 2024. a riigipõhised soovitused²³ toovad soovitustes Eestile välja, et oskuste puudujääk ja ebakõla esineb paljudes sektorites ning vähendab Eesti konkurentsivõimet ning, et ka ettevõtted on määratlenud kvalifitseeritud töötajate puuduse investeeringute ja ekspordipotentsiaali takistusena.

Oskuste puudujäägi vähendamisel on oluline tähelepanu pöörata põhioskuste tõstmisele, eelkõige noortel. Madalate põhioskustega inimestel on keerulisem tööturule siseneda, kuivõrd nende konkurentsivõime on piiratud. Seniste haridustulemuste säilitamist ja põhioskuste tõstmist toetab haridussüsteemide kvaliteedi ja tulemuslikkuse parandamine ning kvalifitseeritud õpetajate olemasolu. Formaalharidus peaks andma muutuva töömaailma jaoks vajalikud oskused, sealhulgas digi-, ettevõtlus-, sotsiaal-, keskkonna- ja kodanikupädevused. Keskhariduse- ja kõrgharidusevahelise koostöö, samuti kutsehariduse ning ettevõtete vahelise koostöö tõhustamine aitab samuti suurendada oskuste vastavust tööturu vajadustele.

Elukestva õppe rakendamiseks ning inimeste oskuste aja- ja asjakohastumiseks on oluline, et nii riigi kui ELi tasandil oleks olemas süsteemid tööturu oskuste vajaduse analüüsimiseks ja prognoosimiseks, mida arvestatakse hariduse ja koolituse pakkumisel. Elukestvat õpet toetab ka erineval ajal ja viisil omandatud oskuste ja teadmiste tunnustamise süsteemi olemasolu.

Euroopas on aastaid tehtud samme selleks, et liikmesriikide kodanikel oleks võimalik oma kutsekvalifikatsioone tunnustada ja kasutada teistes liikmesriikides ilma liigsete takistusteta, et seeläbi lihtsustada nii õpi- kui töörännet. See aitab ka tagada, et ELi kodanikele pakutakse kvalifitseeritud ja

---

²³ https://commission.europa.eu/publications/2024-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en

pädevaid teenuseid sõltumata riigist, kus teenus osutatakse. Mõnedes valdkondades, nagu arstid, õed, hambaarstid, arhitektid, veterinaararstid, ämmaemandad, farmatseudid ja arhitektid, on kehtestatud automaatne kutsekvalifikatsioonide tunnustamine (direktiiv 2005/36/EÜ). Muude kutsete puhul toimub tunnustamine üldise süsteemi alusel, kus hinnatakse kvalifikatsioonide võrreldavust ja vajaduse korral võib nõuda täiendkoolitust või kutseeksami sooritamist. Euroopa Komisjon valmistab hetkel meile teadaolevalt ette uuringut võimaluste üle automaatset tunnustamist rakendada füsioterapeutide osas.

Akadeemiliste kvalifikatsioonide sujuvamaks tunnustamiseks on Bologna protsessi raames kehtestatud tunnustamise põhimõtete järgmine vastavalt kvaliteeditagamise standarditele ja suunistele Euroopa kõrgharidusruumis. Oluline on, et kõikides Euroopa kõrgharidusruumi riikides neid kokku lepitud põhimõtteid järgitakse. Riiklike kvalifikatsiooniraamistike kooskõla Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga toetab aga kõigi kvalifikatsioonide vastastikust paremat arusaamist ja tunnustamist. Samavõrd oluline on püüelda mikrokvalifikatsioonide kaudu omandatud oskuste läbipaistvus ja vastastikune tunnustamine, kuivõrd see on oluline inimeste elukestvat õpet ja konkurentsivõimet toetav meede.

Seetõttu on oluline luua tänapäeval ja tulevikus vajalike oskuste arendamise ja omandamise ja tunnustamise võimalused, et tagada muutuva tööturu tingimustes inimeste konkurentsivõime ning toetada digi- ja rohepöörde elluviimist kvalifitseeritud tööjõu kaudu. Komisjon avaldas 2024. aasta märtsikuus tööjõu- ja oskuste tegevuskava, mille eesmärk on läbi erinevate meetmete tõsta EL-i konkurentsivõimet ja parandada liidu majanduslikku ning sotsiaalset toimetulekuvõimet.

4.2 Peame oluliseks piiriülese teenustekaubanduse liberaliseerimist, sealjuures ambitsioonika teenuste direktiivi rakendamise kaudu. Soovime, et Euroopa Komisjon esitaks uue horisontaalse ühtse turu strateegia, milles on konkreetsed ettepanekud ja tähtajad teenuste ühtse turu kõige probleemsemate tõkete kõrvaldamiseks.

Selgitus: Teenused moodustavad umbes 75% ELi sisemajanduse koguproduktist (SKT). Samal ajal moodustab ELi-sisene teenustekaubandus vaid umbes 15% SKTst. On märkimisväärne, et 60% siseturu tõketest, millest ettevõtted täna teada annavad, on sama tüüpi, millest teatati 20 aastat tagasi (sealhulgas liigsed administratiivsed nõuded piiriüleste teenuste osutamisel, lubade väljastamise keerukus ja pikkus, kutsekvalifikatsioonide vastastikutunnustamise vähesus). Digikaubanduse kasvuga (2020.a moodustas digikaubandus Euroopa Komisjoni andmetel 25% ülemaailmsest kaubavahetusest) on piiriüleste andmevoogude tagamine nii EL sees kui ka kolmandatest riikidest partneritega võtmetähtsusega.

Peale teenuste direktiivi vastuvõtmist 2006. aastal ja selle jõustumist liikmesriikides, millele järgnes ühtsel turul teenustekaubanduse liberaliseerimise laine (mis tõi 2010. aastaks kaasa ELi SKT kaubanduse kasvu 0,8% võrra), olukord soikus. 2015. aastaks on teenustekaubanduse osatähtsus ELi SKP-st kasvanud vaid 0,1%. Pärast 2015. aastat pole suuremat arengut toimunud. Puuduvad nii järjepidev lähenemine siseturu reeglite jõustamisele kui ka poliitiline tahe probleemiga tegelemiseks.

Euroopa Ülemkogu on palunud Euroopa Komisjoni esitada **uus horisontaalne ühtse turu strateegia** 2025. aasta juuniks. Soovime, et strateegia sisaldaks konkreetseid samme kõige probleemsete barjääride kõrvaldamiseks. Valdav osa Eesti ettevõtetest on mikro- ja väikeettevõtted, kelle jaoks on 27 erireeglistikuga siseturul skaleerumine suhteliselt keerukam kui suurematel ettevõtetel.

Lisaks peame oluliseks siseturu jõustamise rakkerühma töö suuremat nähtavust konkurentsivõime nõukogus. See tähendab, et nõukogu võiks avaldada arvamust rakkerühma käimasolevate projektide edendamise kohta (nt rakkerühma aastaaruande alusel) ja ideaalis jagada ka suuniseid rakkerühma edasiseks tööks.

Kuna ligikaudu kaks kolmandikku ühtse teenuste teenustekaubanduse potentsiaalset on realiseerimata, jääb Euroopa Parlamendi uurimisteenuse (2019) hinnangul ELil saamata 297 miljardit eurot, mis võrdub 2% ELi SKTst.

4.3 Peame oluliseks kõrvaldada allesjäänud takistused, mis on seotud geoblokeeringutega ühtsel turul, takistades tarbijatel osta ja tarbida teenuseid ja tooteid teisest liikmesriigist eemal. Digiteenuste parema liikuvuse tagamiseks ühtsel turul peab Eesti oluliseks täiendavalt hinnata asukohapõhiste piirangute vähendamise võimalusi, mis arvestaks asjaomaste õiguste omajate huve ning muid Euroopa Liidu õigusest tulenevaid tingimusi teenuste piiriülel pakkumisel.

Selgitus: Euroopa Komisjon kavatseb 2024. aastal esitada e-kaubanduse teatise, mille sisuks on geoblokeeringute määruse (määrus, mis käsitleb siseturul asukohapõhist piiramist ja muul viisil diskrimineerimist kliendi kodakondsuse, elukoha või asukoha alusel) ülevaatamine. Ülevaateraporti koostamine on ette nähtud ka geoblokeeringu määruks. Ülevaatusraport peaks sisaldama seda, millistes valdkondades on veel vajalik teha täiendavaid samme.

Eesti on varasemates seisukohtades (Eesti seisukohad Euroopa Liidu määruse, mis käsitleb siseturul asukohapõhist piiramist ja muul viisil diskrimineerimist kliendi kodakondsuse, elukoha või asukoha alusel, eelnõu kohta²⁴) toetanud ka Euroopa Komisjoni kavatsust anda määruse esimese ülevaatuse käigus hinnang selle kohta, kas autoriõigustega kaitstud sisu ehk teosed, sealhulgas audiovisuaalteosed, peaksid kuuluma antud määruse kohaldamisalasse. Pidasime 2016. aasta seisukohtades oluliseks komisjonile seatavat kohustust viia regulaarselt läbi määruse rakendamise kohta käivaid hindamisi, samuti seda, et esimene hindamine peaks andma vastuse, kas diskrimineerimiskeeldu tuleks laiendada ka elektrooniliselt osutatavatele teenustele, mille sisu on juurdepääsu võimaldamine autoriõigustega kaitstud teostele või muule autoriõigustega kaitstud materjalile ja nende kasutamise lubamine, tingimusel et kauplajal on asjaomaste territooriumide jaoks olemas vajalikud õigused.

5. Tugevam Euroopa globaalsel tasandil

5.1 Euroopa Liidu kaubanduspoliitika peab aitama oma ettevõtetel pääseda ligi maailma parimatele tehnoloogiatele, teenustele ja toodetele. Eesti peab oluliseks andmete piiriülese liikumise tagamiseks reeglite kehtestamist kahepoolsete vabakaubanduslepingute ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni e-kaubanduse läbirääkimiste kaudu.

Selgitus: Ambitsioonikas lähenemine digikaubandusele on tänapäevase kaubanduspoliitika selgroog. Toetame lähenemist, mis rõhutab digikaubanduse tähtsust EL i kaubanduspoliitikas. EL on võtnud suuna oma tulevastes vabakaubanduslepingutes digikaubandust veel põhjalikumalt käsitleda, võttes nõuks ka olemasolevate kaubanduslepete vastavaid sätteid uuendada (nt EL–Jaapani vabakaubandusleping). Digikaubandus tähendab andmete piiriülest liikumist, avaandmete kättesaadavaks tegemist, paberivabu tehinguid, algoritmide kaitset, IKT-toodete ja digitaalselt pakutavate teenuste vaba liikumist jmt. Koostöö ja kokkulepped partneritega digikaubanduses

²⁴ <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/c6e720b3-c98c-4d8b-810f-150b77f70266>

puudutavad ühel või teisel moel kõiki majandussektoreid. Digikaubandusel on seejuures võtmeroll digipöörde strateegilises raamistikus. EL-i ambitsioon on digitaalses maailmas suveräänsuse kindlustamine. Kaubanduspoliitika saab seda toetada, tagades EL ettevõtetele juurdepääsu maailma parimatele tehnoloogiatele, teenustele ja toodetele, k.a nendele, mis pärinevad kolmandatest riikidest. Nende eesmärkide saavutamiseks peab EL suurendama mh regulatiivset koostööd oma samameelsete partneritega, mis on hädavajalik tehnoloogilises võidujooksus. Andmete piiriülene liikumine on Eesti huvides olnud aastaid. Andmete vaba liikumise piiranguid võib käsitleda nagu iga teist kaubandustõket, mida tuleks minimeerida. Digikaubanduse reeglid hõlmavad reegleid andmete liikumisele, võttes arvesse ELi isikuandmete kaitse raamistikku.

5.2 Peame oluliseks jätkata Euroopa Liidus investeerimist Euroopa standardite arendamisesse ja edendamisesse, sest tugev Euroopa standardimissüsteem on Euroopa huvide edendamise aluseks ka rahvusvahelises standardimises. Peame vajalikuks Euroopa Liidu juhtrolli rahvusvahelises standardimises, et tagada tehnoloogiarakenduste põhinemine demokraatlikel väärtustel.

Selgitus: Enrico Letta EL ühtse turu raport toob esile idee, et keerulises rahvusvahelises raamistikus tuleb jätkata investeerimist Euroopa standardite arendamisesse ja edendamisesse. ELil on pikalt olnud juhtroll standardiseerimisel. EL-i võimekus mõjutada ülemaailmse tähtsusega standardite ja eeskirjade väljatöötamist on EL-i ettevõtete jaoks oluline konkurentsieelis ja teenib ka EL-i rohe- ja digipöörde eesmärgi. Uued suured majandused kehtestavad end rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides üha jõulisemalt. Seega, jalg peab kindlamalt ukse vahel olema. Rahvusvahelised standardimisorganisatsioonid on ISO, IEC ja ITU, kus Eestit esindab MTÜ Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus. Seetõttu on oluline, et EL oleks aktiivselt kaasatud rahvusvaheliste standardite väljatöötamisse ja tugevdab sellealast koostööd samameelsete partneritega. Rahvusvaheliste standarditega saab ennetada või maandada autonoomsete ühepoolsete meetmete võtmisega kaasnevaid kaubanduspingeid. Standardite ja tehniliste normidega seotud probleemid on Eesti eksportivate ettevõtete jaoks üheks suurimaks tõkkeks uutele turgudele sisenemisel, seetõttu on sellealane koostöö edendamine Eestile äärmiselt oluline.

Euroopas ühtseid standardeid kehtestades tuleb vältida standardite vastupidist, eksporti piiravat mõju oma ettevõtjatele. Rahvusvahelistest standarditest ei ole kasu meie majandusele, kui kolmandad riigid kehtestavad siseriiklikult rahvusvahelistest standarditest erinevaid nõudeid või muid piiranguid. Rahvusvahelise koostöö edendamine on tähtis ka poliitilisel tasandil, kus sünnivad otsused standardite tunnustamiseks ja rakendamiseks.

Toimivat Euroopa standardimissüsteemi tagab täna kindel rahastamismudel. Paraku on Euroopa Kohtu kohtuasja C-588/21 P²⁵ valguses senine rahastamismudel löögi alla sattunud. Kohtuotsuse kohaselt tuleb tasuta avaldada harmoneeritud standardid. Nende standardite müügist on seni müügitulu teeninud Euroopa rahvuslikud standardiorganisatsioonid, kes müügitulule tuginedes hoiavad ülal standardimise taristut. Harmoneeritud standardite müügitulu kadumisega kaotab Eesti standardiorganisatsioon EVS hinnanguliselt veerand oma müügitulust, s.o umbes 400000 eurot aastas. Kui Euroopa Komisjoni tõlgendus kohtuotsuse osas kujuneb selliseks, et tasuta avaldada tuleb kõik standardid, millele Euroopa õiguses viidatakse, siis võib EVS müügitulu hinnanguliselt kahaneda poole võrra.

²⁵<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=F8CF1531A51F3C60CCAE02384F4961B4?text=&docId=283443&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=236202>

Seega on raporti mõte jätkata investeerimist Euroopa standardite arendamisesse ja edendamisesse äärmiselt oluline. Investeerimiskindlus annab võimaluse tõhusamalt ellu viia ka Euroopa standardimisstrateegia²⁶ meetet edendada Euroopa rolli rahvusvahelises standardimises ja Vabariigi Valitsuse varasemat seisukohta.²⁷

Lisaks standardite müügitulule saab standardimise investeeringutena välja tuua järgmist:

- a. Euroopa Komisjon võib finantseerida Euroopa standardiorganisatsioonide rahastamist harmoneeritud standardite koostamisel;
- b. riiklikud eraldised rahvuslikele standardiorganisatsioonidele, Eestis nt 350000 eurot aastas;
- c. Standardimises osalejate investeeringud, s.o standardimise sidusrühmade panus (eraldi tooks välja ettevõtjad ja teadusasutused) investeerida ajalist ressursi standardite koostamisse.

4. Arvamuse saamine ning seisukohtade kooskõlastamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seisukohtade ettevalmistamisel küsinud sisendit Haridus- ja Teadusministeeriumilt, Justiitsministeeriumilt, Kaitseministeeriumilt, Kliimaministeeriumilt, Rahandusministeeriumilt, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumilt, Siseministeeriumilt, Sotsiaalministeeriumilt ning Välisministeeriumilt. Samuti viidi läbi arvukaid kohtumisi nii ministeeriumide kui ka huvigruppide ning ettevõtlusliitudega seisukohtade (kaasatud huvigruppide nimekiri on lisatud lisa 2) ettevalmistamise protsessis.

Arvamuse saatsid või osalesid seisukohtade ettevalmistamise aruteludes Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Kliimaministeerium, Rahandusministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium ning Välisministeerium. Huvigruppidest saatsid oma ettepanekud: Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Puitmaja Liit, Eesti Kaitse- ja Kosmetotööstuse Liit, Eesti Elektritööstuse Liit ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit.

Saabunud sisendid on esitatud kaasamise tabelis (lisa 1) ning saabunud ettepanekutega on võimaluse korral arvestatud.

Ministeeriumid on seisukohad kooskõlastanud Euroopa Liidu koordinatsioonikogus.

---

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52022DC0031&qid=1644945911162>

²⁷ Eesti jaoks on oluline välja töötada strateegilisem ja koordineeritum lähenemisviis rahvusvaheliste standardite kehtestamiseks Euroopa Liidule strateegilist huvi pakkuvates valdkondades.